

Povezanost traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji s različitim vrstama motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije

Amidžić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:158:155612>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

**Povezanost traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji s različitim vrstama
motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije**

Ana Amidžić

Zagreb, lipanj, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

**Povezanost traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji s različitim vrstama
motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije**

Ana Amidžić

Mentorica:

doc. dr. sc. Ivana Maurović

Komentorica:

doc. dr. sc. Miranda Novak

Zagreb, lipanj, 2019.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Povezanost traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji s različitim vrstama motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije* i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Ana Amidžić

Mjesto i datum: Zagreb, lipanj, 2019.

SAŽETAK

Naslov rada: Povezanost traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji s različitim vrstama motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije

Ime i prezime studentice: Ana Amidžić

Ime i prezime mentorice: doc.dr.sc. Ivana Maurović

Ime i prezime komentorice: doc.dr.sc. Miranda Novak

Program/modul: Socijalna pedagogija/djeca i mladi

Sažetak rada:

Temeljni cilj ovog rada je utvrditi povezanost traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji s vrstom motivacije za odabir profesije kod studentica socijalne pedagogije. Specifično, istraživanjem se nastoji utvrditi postoji li statistički značajna povezanost između broja traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji i različitih vrsta motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije. Također, istražuje se razlikuju li se sudionice kategorizirane u nisku, srednju i visoku razinu rizika obzirom na broj traumatskih iskustava u motivaciji za samopomoć kao motivaciji za odabir profesije. Istraživanje je provedeno na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu u razdoblju od 9. do 16. travnja 2019. godine. Podaci su prikupljeni putem „papier-olovka“ metode s uzorkom N=162 studentice preddiplomskog i diplomskog studija socijalne pedagogije. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno i u potpunosti anonimno. Instrumentarij se sastojao od: 1) Upitnika o sociodemografskim obilježjima, 2) prilagođene verzije Upitnika negativnih iskustava u djetinjstvu te 3) Upitnika o motivaciji za odabir profesije, (konstruiran za potrebe ovog istraživanja), a kojim se utvrđuju sljedeće vrste motivacije važne pri odabiru socijalne pedagogije kao profesije: motivacija za samopomoć, motivacija za pomoć drugima, motivacija za samoaktualizaciju i motivacija vezana uz obilježja profesije. Za obradu podataka korištene su metode deskriptivne statistike (aritmetička sredina, standardna devijacija, frekvencije odgovora), Kruskal Wallisov test te Mann Whitneyev U-test. Rezultati pokazuju kako je ukupno 73% studentica socijalne pedagogije doživjelo barem jedno traumatsko iskustvo u djetinjstvu i adolescenciji. Odnosno, gotovo 20% studentica doživjelo je četiri i više traumatskih iskustava, što predstavlja izrazito visoki rizik za razvojne ishode. Spearmanovim koeficijentom korelacije utvrđena je statistički značajna visoka pozitivna povezanost između broja traumatskih iskustava i motivacije za samopomoć ($r=.618$; $p<0.05$) te statistički značajna umjerena negativna

povezanost između broja traumatskih iskustava i motivacije vezane uz obilježja profesije ($r = -.291$; $p < 0.05$). U odnosu na kategorizaciju sudionica u stupnjeve rizika obzirom na broj proživljenih traumatskih iskustava, rezultati pokazuju kako s većom razinom rizičnosti, obzirom na broj traumatskih iskustava, raste i razina motivacije za samopomoć kao motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije.

Ključne riječi: traumatsko iskustvo, djetinjstvo, adolescencija, socijalna pedagogija, motivacija, profesija

SUMMARY

Title of work: The correlation between traumatic experiences in childhood and adolescence and different types of motivation for choosing social pedagogy as a profession

Name and surname of student: Ana Amidžić

Mentor's name and surname: doc.dr.sc. Ivana Maurović

Name and surname of the commons: doc.dr.sc. Miranda Novak

Program / module: Social pedagogy / children and young people

The main goal of this paper is to determine the correlation between traumatic experiences in childhood and adolescence and the type of motivation that plays a role in terms of choosing a profession among female social pedagogy students. Specifically the research seeks to determine whether there is a statistically significant correlation between the number of traumatic experiences in childhood and adolescence and the different types of motivation for choosing social pedagogy as a profession. It also investigates whether participants that are categorized into low, medium and high levels of risk considering the number of traumatic experiences differ regarding motivation for self-help as the motivation for choosing the profession. The research was conducted at the Faculty of Education and Rehabilitation Sciences during the period from 9th to 16th of April 2019. The data was collected through a "paper-pencil" method with a sample of $N = 162$ female undergraduate and graduate students of social pedagogy. Participation in the research was voluntary and completely anonymous. The instrument consisted of: 1) The questionnaire of sociodemographic data, 2) an adapted version of the Questionnaire of negative experiences in the childhood, and 3) The Questionnaire of motivation (designed for the purpose of this research), which determines the following types of motivations that are important in choosing social pedagogy as a profession: self-help motivation, motivation for helping others, motivation related to self-actualization and motivation related to the characteristics of the profession. Data were analysed via descriptive statistics (arithmetic mean, standard deviation, response frequency), Kruskal Wallis test and Mann Whitney's U-test. The results show that 73% of social pedagogy students experienced at least one traumatic experience during childhood and adolescence. That is, nearly 20% of students experienced four or more traumatic experiences, which

presents an extremely high risk for negative developmental outcomes. Spearman's coefficient of correlation found a statistically significant high positive correlation between the number of traumatic experiences and self-help motivation ($r = .618$; $p < 0.05$) and a statistically significant moderate negative correlation between the number of traumatic experiences and motivations related to the characteristics of the profession ($r = ; p < 0.05$). After categorisation of participants in different risk degrees based on the number of traumatic experiences, the results show that with a higher level of risk, the level of self-help motivation increases as the motivation for choosing social pedagogy as a profession.

Key words: traumatic experience, childhood, adolescence, social pedagogy, motivation, profession

Sadržaj

1. UVOD	1
1. PROFESIJA	3
1.1. Pomagačke profesije	4
1.2. Socijalna pedagogija kao pomagačka profesija	6
1.3. Definicija i određenje socijalne pedagogije	6
1.4. Profesionalni identitet socijalnih pedagoga	7
2. MOTIVACIJA	9
2.1. Definicija i određenje motivacije	9
2.2. Motivacija za rad i teorije motivacije za rad	10
2.3. Važnost motivacije pri izboru pomagačke profesije	11
2.4. Koncept ranjenog pomagača	12
3. TRAUMATSKA ISKUSTVA	15
3.1. Definicija i određenje traume	15
3.2. Traumatska iskustva u djetinjstvu i adolescenciji	16
3.3. Reakcije na traumatski događaj	18
3.4. Posljedice traumatskog iskustva	19
4. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA	21
4.1. Istraživanja o traumatskim iskustvima u djetinjstvu i adolescenciji kod profesionalnih pomagača	21
4.2. Istraživanja o motivaciji za odabir pomagačke profesije	23
5. CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA	28
6. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA	29
6.1. Sudionici istraživanja	29
6.2. Instrumentarij	30
6.3. Način prikupljanja podataka	31
6.4. Etička pitanja	31
6.5. Metode obrade podataka	32
7. REZULTATI	33
7.1. Traumatska iskustva u djetinjstvu i adolescenciji	33

7.2.	Vrste motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije.....	36
7.2.1.	Motivacija za samopomoć.....	38
7.2.2.	Motivacija za samoaktualizaciju.....	39
7.2.3.	Motivacija za pomoć drugima	41
7.2.4.	Motivacija vezana uz obilježja profesije	42
7.3.	Povezanost broja traumatskih iskustava i različitih vrsta motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije	43
7.4.	Razlike u motivaciji za samopomoć obzirom na broj traumatskih iskustava	45
8.	RASPRAVA.....	47
9.	ZAKLJUČAK.....	51
10.	LITERATURA.....	53

1. UVOD

Već od djetinjstva, tijekom adolescencije pa i odrasle dobi, ljudi su suočeni s donošenjem značajnih odluka o daljnjem tijeku njihovog života. Primjerice, neke važne odluke mogu biti odabir srednje škole, grad studiranja, vrsta studija ili radno mjesto. Nedvojbeno je kako na te odluke utjecaj imaju mnogi čimbenici, kako unutar same osobe, tako i čimbenici u njenom okruženju. Proživljena iskustva (pozitivna i negativna), utjecaj važnih osoba, sustav vrijednosti, mentalno zdravlje i emocionalna stabilnost samo su neki od čimbenika važnih pri odabiru profesije. Pojednostavljeno, kada osoba odlučuje što želi raditi u životu odnosno kojom se profesijom želi baviti, prisutan je velik broj različitih motiva koji ju na to potiču. U ovom radu naglasak je na motivaciji pri odabiru socijalne pedagogije kao profesije. Točnije, na istraživanju povezanosti između proživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji s različitim vrstama motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije.

Žižak (2011:22) navodi kako se „profesija vrlo često opisuje preko skupine radnih aktivnosti od značenja za društvo, a koje obavljaju za to educirani stručnjaci koji svoje kompetencije temelje na specijaliziranim znanjima i teorijama“. Promišljajući o važnosti odabira profesije, bitno je razmotriti što je u podlozi te odluke i što je osobu motiviralo za bavljenje upravo tom profesijom, u ovom slučaju, socijalnom pedagogijom. Naime, socijalna je pedagogija pomagačka profesija odnosno profesija usmjerena na pomaganje drugim ljudima pri rješavanju njihovih životnih problema (Ajduković i Ajduković, 1996). U literaturi se često kao važna motivacija za odabir pomagačke profesije, pa tako i socijalne pedagogije, spominje koncept ranjenog pomagača. Riječ je o konceptu kojeg je konstruirao Carl Jung, a prema kojem pomagači odabiru svoju profesiju motivirani proživljenim iskustvom koje uključuje povijest boli ili patnje tijekom odrastanja (Zerubavel, O'Dougherty Wright, 2012). Naime, ranjeni su pomagači iznimno motivirani olakšati bol i patnju drugima nakon što su i sami doživjeli patnju, na način da su oni bili žrtve/svjedoci ili da je netko njima blizak proživio traumatično iskustvo (Newcomb, Edwards, Burton, Hazelwood, 2015).

Traumatsko iskustvo odnosi se na svaki događaj koji se nalazi izvan granica uobičajenog ljudskog iskustva, a koji je istovremeno izrazito neugodan za osobu (Arambašić, 1996). Postoji velik broj situacija koje mogu predstavljati traumatsko iskustvo za neku osobu, a to su primjerice: nasilje, fizički napad, pljačka, teška prometna nesreća, dijagnosticirane neizlječive

bolesti, seksualno zlostavljanje ili silovanje, iskustvo rata, zarobljavanja te mučenja (Grbeša, 1999; prema Veljković, 2015). Budući da traumatska iskustva narušavaju uobičajen osjećaj kontrole koji osoba ima nad svojim životom (Profaca, 2016), neosporno je kako iskustvo traume, posebice složene¹, značajno utječe na daljnji cjelokupni život i funkcioniranje. Dakle, traumatska iskustva mogu „odrediti“ životni put osobe odnosno mogu ju motivirati i potaknuti na donošenje nekih značajnih odluka, primjerice, odabira pomagačke profesije radi ublažavanja osjećaja vlastite ranjivosti.

Temeljem dostupne literature, vidljivo je kako proživljena traumatska iskustva iz djetinjstva i adolescencije značajno utječu na motivaciju za odabir pomagačke profesije. Najviše je radova i istraživanja o ovoj tematici u području socijalnog rada dok za socijalnu pedagogiju ne postoji niti jedno konkretno istraživanje. Sva provedena istraživanja o konceptu ranjenog pomagača i motivaciji za odabir pomagačke profesije su strana, a u Republici Hrvatskoj takva istraživanja još ne postoje. Sukladno tomu, cilj ovog rada je utvrditi povezanost traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji s vrstom motivacije za odabir profesije kod studentica socijalne pedagogije.

Teorijski dio rada obuhvatit će nekoliko područja. Najprije će se definirati i pojasniti ključni pojmovi: profesija, pomagačka profesija, koncept ranjenog pomagača, motivacija te traumatska iskustva. Nakon toga, prikazat će se pregled dosadašnjih spoznaja odnosno rezultati postojećih istraživanja o ovoj temi. Naposljetku, dat će se uvid u rezultate ovog istraživanja; prikazat će se postoji li povezanost između traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji i motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije te postoje li razlike u vrsti motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije obzirom na broj proživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji.

¹ Ponavljajuća traumatska iskustva

1. PROFESIJA

Profesija se, prema Hrvatskoj enciklopediji², definira kao „zanimanje koje ima više ili manje specifičan monopol nad nekim kompleksnim dijelom znanja i praktičnih vještina za koje je potrebno dugotrajno školovanje tzv. visoko obrazovanje, te tako postaje prepoznatljivo u društvu“. Sadržajem vrlo sličnu, ali manje kompleksnu definiciju daje Žižak (2011:22) te navodi kako se „profesija vrlo često opisuje preko skupine radnih aktivnosti od značenja za društvo, a koje obavljaju za to educirani stručnjaci koji svoje kompetencije temelje na specijaliziranim znanjima i teorijama“. Prema navedenom, vidljivo je kako profesiju čine stručnjaci djelujući kroz aktivnosti koje su utemeljene u procesu njihovog školovanja odnosno koje su stekli tijekom visokog obrazovanja. Osim toga, za profesiju je karakteristično da ima jasne profesionalne i etičke standarde, autonomiju djelovanja te profesionalne udruge i institucije koje imaju snagu poduzeti sankcije za one stručnjake koji ne postupaju u skladu sa standardima profesije (Bahtijarević-Šiber, 1999; prema Petričević, 2011).

O elementima koji su važni za prepoznavanje profesije, a o kojima se često govori u literaturi (Clarke Slagle, 1985; Ironson, 1989; Perks, 1993), piše Žižak (2011) i navodi kako su ti elementi: kompetencije utemeljene na specifičnim teorijama i znanjima, udruga stručnjaka, stupnjevito obrazovanje za pripremu stručnjaka, postupak provjere kompetencija, licencirani praktičari, radna/profesionalna autonomija, etički kodeks, moć, legitimnost, samoregulacija, mobilnost te regulirana pitanja statusa i nagrada/priznanja za postignuća. Svaki od navedenih elemenata neosporno je važan za razumijevanje i postojanje pojedine profesije. Međutim, iako postoje brojni pokušaji da se postavi sveobuhvatna definicija profesije, pa tako i obilježja profesije, to još uvijek nije postignuto. U skladu s time, Mitrić (2018) govori kako definiranje profesije ovisi o brojnim čimbenicima kao što je, primjerice, razdoblje proučavanja, teorijska podloga ili metodološki pristup. Također, Sculli (2007; prema Topić, 2016) navodi da je profesija koncept sklon promjenama te da ga je, kao takvog, potrebno stalno analizirati i proučavati.

Nastanak profesije veže se uz industrijalizaciju i društvenu podjelu rada, a razvoj profesije povezan je s pojavom sveučilišta i zanimanja koja imaju značajnu društvenu moć (Petričević, 2011). Sam razvoj profesije kao koncepta moguće je proučavati kroz tri razdoblja odnosno postoje tri kategorije profesija kroz povijest, a to su: tradicionalne profesije (prije industrijske

² <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50537> 28.2.2019.

revolucije), industrijske ili moderne profesije te suvremene ili postmoderne profesije (Lester, 2010; prema Gold, 2015). Prema toj podjeli, tradicionalnim se profesijama smatraju antičke/drevne profesije (svećenstvo, akademski profesori, pravo te medicina) i srednjovjekovne profesije (kirurgija, arhitektura). Industrijske ili moderne profesije su inženjerstvo, računovodstvo te „socijalne profesije“ u medicini, obrazovanju, birokraciji i pravu dok su pedagogija, psihologija i socijalni rad prepoznate kao suvremene ili postmoderne profesije (Lester, 2010; prema Gold, 2015). Ovakav redoslijed pojave profesija ne iznenađuje budući da su se razvojem, primjerice, inženjerstva značajno promijenile okolnosti života stručnjaka pa se sve više javljala i potreba za razvojem nekih profesija koje će tim pojedincima pomoći u svladavanju nastalih životnih promjena. O tome govori i Hamalainen (2001) te pojašnjava razloge nastanka pomagačkih profesija činjenicom kako je razvojem industrije klasna struktura u društvu nestala, socijalizacija oslabjela, skrb za obitelj bila je narušena, a djeca i mladi su često bivali prepušteni sami sebi, bez potrebne skrbi. Iz navedenog je vidljivo kako suvremenim profesijama zapravo pripadaju pomagačke profesije koje će u nastavku rada biti detaljnije opisane.

1.1. Pomagačke profesije

Ajduković i Ajduković (1996) opisuju pomagačke profesije kao profesije koje su usmjerene na pomaganje drugim ljudima pri rješavanju njihovih životnih problema, a kao ključno obilježje takvih profesija autori ističu kontakt između korisnika u nevolji i pomagača. Proširenu definiciju daje Žganec (1999; prema Ricijaš, Huić i Branica, 2007) te u istoj navodi kako se u red pomagačkih profesija uvrštavaju one profesije kojima je jedan od glavnih ciljeva briga i pružanje posredne ili neposredne pomoći pojedincima.

Za ubrzan razvoj pomagačkih profesija, posebice u novijoj sadašnjosti, ključnim se smatraju promjene u društvu, a samim time i promjene u potrebama pojedinaca (Žganec, 1999; prema Ricijaš i sur., 2007). Tako su, primjerice, kod brojnih pojedinaca nerijetko prisutne teškoće u nošenju s problemima na poslu ili u obitelji koje zahtijevaju adekvatnu pomoć i pravovremeno interveniranje pomagača. Budući da je i u definiciji spomenuto, važno je pojasniti tko su zapravo pomagači. Ajduković i Ajduković (1996:3) navode da su pomagači „ljudi koji su odabrali profesionalno ili volonterski djelovati u situacijama u kojima su uobičajeni načini uzajamnog pomaganja među osobama u nevolji ili krizi nedovoljni pa im je

neophodna dodatna pomoć“. Također, isti autori u nastavku pojašnjavaju da se ta definicija prvenstveno odnosi na socijalne radnike, psihologe, pravnike, zdravstvene radnike, socijalne pedagoge, ali i sve druge osobe koje žele pomoći drugima u potrebi (Ajduković i Ajduković, 1996).

Kako bi se terminološki jasnije prikazalo tko sve jest pomagač, Ajduković i Ajduković (1996; prema Mitrić, 2018) govore o tri kategorije pomagača. Prvu kategoriju čine *profesionalni pomagači*, odnosno stručnjaci koji su obrazovani za neko od pomagačkih zanimanja, primjerice, psiholozi, socijalni radnici, pedagozi i socijalni pedagozi. Druga kategorija su *paraprofesionalni pomagači*, odnosno osobe koje nisu formalno obrazovane za pomagački posao, ali su ga prihvatile kao poziv te se dodatno educiraju u okviru tečajeva, seminara i iskustvenog rada. Također, za svoj pomagački rad primaju naknadu. Treću skupinu čine *volonteri* (ljudi dobre volje), odnosno osobe koje nemaju formalno obrazovanje u ovom području, a za svoje pomaganje niti ne primaju nikakvu naknadu.

Svaka pomagačka profesija u svojoj srži sadrži, kako je navedeno i u definicijama, pomaganje potrebitima. Međutim, ono u čemu se svaka od tih profesija razlikuje, prvenstveno je obrazovanje i educiranje. Raspravljajući o moći pomagačkih profesija, Abbott i Meerabeau (1998; prema Topić, 2016) navode kako se moć kao takva postiže time što pomagačke profesije pomažu u kreiranju socijalnog i kulturalnog konteksta u kojem žive potrebiti korisnici. Ovdje je također važno naglasiti kako se moć pojedine pomagačke profesije svakako može dovesti u korelaciju s prepoznatljivošću iste. Iako se, laički gledano, neke pomagačke profesije mogu doimati vrlo sličnima (primjerice, socijalni rad i socijalna pedagogija) obzirom na populaciju s kojom rade, u teoriji, a često i u praksi, pomagači tih profesija rade znatno različit posao. U kontekstu ovog rada, naglasak je na socijalnoj pedagogiji koja pripada u skupinu interdisciplinarnih, pomagačkih i interpersonalnih profesija (Žižak, 2011). Naime, interdisciplinarna je jer sadrži znanstveno-teorijska polazišta društvenih, humanističkih i medicinskih znanosti (Žižak, 2014). Isto tako, interpersonalna je iz razloga što socijalni pedagog radi s ljudima; specifičnim skupinama djece, mladih i odraslih. U odnosu na pomagački aspekt socijalne pedagogije, nastavku će isti biti detaljnije pojašnjen.

1.2. Socijalna pedagogija kao pomagačka profesija

Socijalna je pedagogija, po mnogočemu, vrlo specifična profesija. Budući da je riječ o tzv. mladoj profesiji koja se javlja tek početkom 20. stoljeća (Topić, 2016), često se u svakodnevnim laičkim diskusijama socijalna pedagogija smatra paraprofesijom, a socijalni pedagozi paraprofesionalnim pomagačima. Također, ne iznenađuje činjenica kako prilikom razgovora, posebice laičkih, možda neće svi sugovornici uvijek pod terminom „socijalna pedagogija“ podrazumijevati isto (Uzelac, 1999). Upravo zbog svoje „mladosti“ socijalna je pedagogija nerijetko suočena s brojnim izazovima, primjerice, pitanjem što je zapravo predmet bavljenja socijalne pedagogije. U odnosu na to, Bouillet i Poldrugač (2011) navode kako je socijalna pedagogija kroz cijeli svoj razvoj usmjerena na rješavanje specifičnih društvenih problema, a to ujedno znači kako je predmet socijalnopedagoškog interesa usmjeren na neželjene, negativne ili ugrožavajuće društvene pojave.

1.3. Definicija i određenje socijalne pedagogije

Jedna od najpoznatijih i najprihvaćenijih definicija socijalne pedagogije pojašnjava kako je socijalna pedagogija znanstvena disciplina koja pomoću determinanti bio-psiho-socijalnih činjenica nastoji objasniti proces odgoja osoba s poremećajima u ponašanju³ koji se protežu od internaliziranih do eksternaliziranih oblika, uključujući i prevenciju tog istog fenomena (Bouillet i Uzelac, 2007). Također, suvremeni pogled i razumijevanje socijalne pedagogije uključuje znanost, teoriju i praksu prevencije te pomoći pri ublažavanju teškoća u socijalnoj integraciji osoba s poremećajima u ponašanju (Bouillet i Uzelac, 2007).

Različiti autori naglašavaju različite aspekte koji su važni u pojašnjavanju definicije socijalne pedagogije. Tako, primjerice, Hamalainen (2005) navodi da socijalna pedagogija predstavlja pedagoški princip, pokret, sustav i disciplinu koja kombinira socijalno i edukacijsko stajalište. Nadalje, Cannan (1992; prema Smith, 2002) govori kako je socijalna pedagogija perspektiva koja teži promociji ljudske dobrobiti kroz odgoj i obrazovne procese te prevenira i olakšava socijalne probleme omogućavajući ljudima sredstva da poboljšaju uvjete svog života. Iz navedenog je vidljivo kako socijalna pedagogija uključuje široke mogućnosti djelovanja. U

³ Prema današnjem shvaćanju, poremećaji u ponašanju dio su kontinuuma problema u ponašanju (uz rizična ponašanja i teškoće u ponašanju).

skladu s time, socijalna je pedagogija interdisciplinarna znanost, teorija i praksa koja uključuje pet temeljnih dimenzija, a to su: skrb, inkluzija, socijalizacija, odgojno-obrazovna potpora te socijalna edukacija ranjivih društvenih skupina (Kyrjacou, 2009; Bouillet i Poldrugáč, 2011; prema Topić, 2016). Spomenuta se interdisciplinarnost očituje u činjenici kako socijalna pedagogija koristi znanja i teorije važne za interpretiranje društvenih situacija i odnosa iz nekih drugih pomagačkih profesija, kao što je, primjerice, psihologija te isto tako surađuje sa stručnjacima iz drugih pomagačkih profesija (Topić, 2016).

2.4. Profesionalni identitet socijalnih pedagoga

Iako su socijalni pedagozi prisutni u brojnim područjima (socijalna skrb, zdravstvo, obrazovanje, pravosuđe, policija, nevladine organizacije, privatni sektor), često se javlja problemsko pitanje profesionalnog identiteta socijalnih pedagoga u Hrvatskoj. Identitet svake znanstvene discipline može se prepoznati u onom što ta disciplina proučava odnosno čime se potonja bavi. S tim u vezi, od samih početaka socijalne pedagogije poznat je predmet njezinog bavljenja, a to je specifični tretman djece, mladih i odraslih osoba s poremećajima u ponašanju i/ili delinkventnim ponašanjem (Bašić, Mikšaj-Todorović i Mejovšek, 1999).

Što je, dakle, problematično u prepoznatljivosti i definiranju profesionalnog identiteta socijalnih pedagoga? Prilikom samog definiranja i određivanja što profesionalni identitet jest, u literaturi se nalazi velik broj dostupnih objašnjenja pa se može zaključiti kako ne postoji jednoznačno tumačenje ovog pojma. Jedna od definicija pojašnjava kako je profesionalni identitet „fenomen koji se kroz život uči, razvija i to unutar određenog socijalnog konteksta tj. pod utjecajem značajnih drugih“ (Žižak i sur., 1992; prema Gold, 2015). Također, nešto sveobuhvatnija definicija koju navodi autorica Woo (2013; prema Gold, 2015), profesionalni identitet definira kao „koncept koji se sastoji od znanja o profesiji, filozofije profesije, za sve članove obavezne i svima zajedničke profesionalne ekspertize, od razumijevanja profesionalnih uloga njenih članova, osobnih stavova prema profesiji i sebi samima, od profesionalno - uključujućih ponašanja koja se očekuju od njenih članova te na kraju, sastoji se i izgrađuje kroz interakcije s drugim stručnjacima iste struke“.

O profesionalnom identitetu socijalnih pedagoga govori i autorica Topić (2016) te naglašava kako okolnosti u kojima socijalna pedagogija trenutno egzistira pred nju postavljaju velike

zahtjeve u smislu da je potrebno što preciznije afirmirati ovu profesiju u društvu, ali isto tako i raditi na jačanju profesionalnog identiteta kako bi socijalna pedagogija kao važna profesija mogla što adekvatnije pridonijeti rješavanju društvenih te psiholoških potreba pojedinaca. Nadalje, Šućur (2011) govori o tome kako je socijalna pedagogija još uvijek u procesu profesionalizacije te da je najvažnije pitanje, u tom smislu, razjasniti status socijalne pedagogije kao profesije (a ne paraprofesije). Isti autor govori o važnosti autonomije, društvenog ugleda struke te razvijenosti socijalne pedagogije. U odnosu na sve navedeno, stječe se dojam kako socijalna pedagogija kroz dugi niz godina, a i u sadašnjosti, pokušava opravdati svoje postojanje te naglašavati važnost njezinog djelovanja. Pri tome je „problem“ kolizija sa srodnim pomagačkim profesijama, međutim ukoliko se detaljno razradi, primjerice, Etički kodeks socijalnih pedagoga, jasno se može razumjeti kolika je zapravo jedinstvenost područja rada ove mlade pomagačke profesije.

Važno je još jednom istaknuti populaciju korisnika s kojima stručnjaci socijalni pedagozi rade, a to su većinom nedobrovoljni, nemotivirani i nezainteresirani korisnici te se i u tom smislu može raspravljati o tome koliko su upravo znanja iz područja koja stručnjaci stječu na školovanju na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu, specifična i važna te koliko se razlikuju od nastavnih programa srodnih pomagačkih profesija.

Budući da je socijalna pedagogija poziv, nerijetko se stječe dojam kako stručnjaci koji se odluče za tu profesiju imaju neku posebnu motivaciju, nešto što ih je „navelo“ da rade na ovom području i s ovom populacijom. U nastavku rada detaljno će se staviti naglasak upravo na motivaciju za odabir socijalne pedagogije kao profesije.

2. MOTIVACIJA

2.1. Definicija i određenje motivacije

Postoji velik broj definicija motivacije koje navode razni autori, a jedna od najopćenitijih definicija pojašnjava motivaciju kao „teorijski pojam koji objašnjava zašto ljudi izabiru određen način ponašanja u određenim okolnostima“ (Beck, 2003:4). U skladu s tim, temeljna je motivacijska pretpostavka kako se ljudi približavaju cilju odnosno bave se aktivnostima za koje očekuju da će ih dovesti do nekih pozitivnih ishoda (Beck, 2003). S druge pak strane, pretpostavka je da će pojedinci izbjegavati one aktivnosti koje im mogu prouzročiti neke neugodne ishode. Jakšić (2003) navodi kako je motivacija složen i višeznačan pojam koji ne mora nužno biti niti pozitivan niti negativan. Isti autor definira motivaciju kao „snažnu i složenu silu koja ljude potiče na djelovanje, izgrađuje volju i utječe na odlučivanje“ (Jakšić, 2003:5). U kontekstu definiranja motivacije, važno je pojasniti pojam motiv, koji ujedno čini korijen same motivacije. Za motiv također postoji više različitih pojašnjenja, a prema jednoj od definicija, motiv je zapravo naziv za sve unutarnje biološke i psihološke pobude i dinamičke snage, a u motive se ubrajaju potrebe, nagoni, težnje, namjere, poticaji i porivi (Jakšić, 2003). Iz navedenog je vidljivo kako se motivom ovdje pojašnjava intrinzična motivacija odnosno ono što je unutar pojedinca, međutim navedena definicija ne naglašava kako motivi zapravo mogu biti i vanjski odnosno nalaziti se izvan osobe, a tada se radi o ekstrinzičnoj motivaciji (Ryan i Deci, 2002).

Budući da svaki pojedinac postavlja sebi ciljeve odnosno ono što želi postići, može se konstatirati kako zapravo svatko ima svoju hijerarhiju potreba (motiva) o kojoj govori Maslow (1970; prema Beck, 2003). Naime, autor navodi kako su motivi poredani od nižih prema višima. Konkretno, na prvom su mjestu fiziološki motivi, na drugom motivi sigurnosti, na trećem pripadanje i ljubav dok je na četvrtom mjestu motiv poštovanja odnosno postignuća te na petom mjestu samoaktualizacija ili ostvarenje vlastitih potencijala. Navedena se podjela uobičajeno smatra prikladnom za sve ljude pa se, prema tome, u kontekstu ovog rada, može zaključiti kako primjerice, osoba koja želi pomagati drugima i educirati se u tom području te pri tome dobivati naknadu za pruženu pomoć, izabire pomagačku profesiju koja će ga dovesti do tog cilja. Budući da je svaki pojedinac jedinstven, logičnim se čini pretpostaviti kako se kombinacija navedenih potreba (motiva) razlikuje kod svakog ponaosob. U odnosu na

konkretno shvaćanje motivacije pri radu, u nastavku će biti pojašnjene najvažnije teorije motivacije za rad.

2.2. Motivacija za rad i teorije motivacije za rad

Beck (2003) navodi kako su istraživanja pokazala da su dvije razine motivacije dovoljne u objašnjenju motivacije za rad. Pri tome se prva kombinacija odnosi na potrebe (motiva) niže razine – fiziološke, sigurnost i pripadanje dok se druga odnosi na potrebe (motive) višeg reda – poštovanje, postignuće i samoostvarenje (Beck, 2003). Prema filozofskom shvaćanju motivacije za rad, koja se u ovom radu može poistovjetiti sa motivacijom za određenu profesiju, ključne su četiri obilježja ljudi (Beck, 2003). Prvo, čovjek je racionalno-ekonomsko biće, a to podrazumijeva da su ljudi motivirani isključivo ekonomskim razlozima za obavljanje rada odnosno svoje profesije. Drugo, čovjek je socijalno biće pa se pretpostavlja kako su ljudi motivirani određenim socijalnim potrebama te da je zadovoljstvo radom i druženje s kolegama važan čimbenik u njihovim životima. Treće, čovjek je samoaktualizirajuće biće te je, prema tome, čovjek intrinzično motiviran za rad i profesiju, posebice one gdje ima mogućnosti napredovati. Četvrto, čovjek je složeno biće i pretpostavka je da se pri motivaciji za rad u obzir trebaju uzeti različiti motivi, emocije, iskustva te sposobnosti koje ta osoba posjeduje.

U odnosu na navedene pretpostavke motivacije za rad, u literaturi se spominje nekoliko teorija. Jedna od njih je, već pojašnjena, *Maslowljeva teorija potreba*. Druga je *Herzbergova dvo-faktorska teorija* koja govori kako postoje dvije različite kategorije motivacijskih faktora: ekstrinzični ili higijenski faktori (plaća, uvjeti rada) i intrinzični faktori ili motivatori (osobni razvoj, uspjeh, postignuće) (Galić, 2016). Prema ovoj teoriji, vanjski poticaji nisu motivatori i jasno se želi istaknuti razlika između vanjskih nagrada (ekstrinzične motivacije) i intrinzične motivacije. Ova je teorija ostvarila značajan utjecaj u akademskim i poslovnim okruženjima, ali je isto tako i izazvala brojne kritike (Jurišić, 2016). Nadalje, *Vroomova teorija očekivanja* govori o očekivanju kao konceptu koji se odnosi na vjerojatnost da će neki napor, koji osoba uloži, poslužiti za postizanje željenog ishoda (Jurišić, 2016). Još je važno spomenuti *teoriju pravednosti* koja pretpostavlja kako čovjek intenzitet svog rada uspoređuje s onim što dobije za obavljeni rad, a primjerice ukoliko opazi nerazmjer pri tome, to ga čini nezadovoljnim (Beck, 2003).

Budući da je u ovom radu naglasak na motivaciji pri odabiru profesije, vidljivo je kako se navedene teorije mogu primijeniti na ovu tematiku. Međutim, dostupna su i konkretna objašnjenja motivacije za odabir pomagačke profesije te će se u nastavku detaljno pojasniti što je najvažnije pri tom izboru, imajući na umu sva važna obilježja pomagačkih profesija.

2.3. Važnost motivacije pri izboru pomagačke profesije

Nedvojbeno je kako je, pri izboru buduće profesije, važno promišljati o vlastitim potrebama i motivima za rad u upravo toj profesiji i s tom populacijom. Uzimajući u obzir prethodno navedene teorije motivacije za rad, najvažnijom se karakteristikom pri odabiru pomagačke profesije čini upravo intrinzična motivacija. Slično navode i autori Corey i Corey (2010; prema Mitrić, 2018) te pojašnjavaju kako se kod profesionalnih pomagača intrinzična motivacija odnosi na zadovoljenje nekih osobnih potreba kao što je poticanje promjene kod korisnika kojima je ista potrebna (primjerice, osobe s problemima u ponašanju).

U skladu s time, postoji nekoliko tipičnih potreba i motiva kojima se vode profesionalni pomagači pri odabiru svoje profesije (Corey i Corey, 2010; prema Mitrić, 2018). Prvo što autori navode jest motiv odnosno *potreba za utjecanjem*, pri čemu naglašavaju kako je važno da je pomagač svjestan ograničenja u smislu da ne može utjecati na sve korisnike te da ponekad korisnici jednostavno ne žele/neće postići promjenu. Također, navedeno može negativno utjecati na samog pomagača u vidu stresa i osjećaja bespomoćnosti. Ukoliko pomagač jako ustraje u svojim potrebama i namjerama, vrlo je vjerojatno da će nekad biti razočaran, a to može dovesti do smanjene učinkovitosti u njegovom radu (Mitrić, 2018). Isto tako, ako se dogodi da se pomagač previše preplavi poslom, može imati problema u postavljanju granica između privatnog i poslovnog života. Drugi je motiv, *potreba za uzvraćanjem*, a odnosi se na činjenicu da je velik broj profesionalnih pomagača tijekom svog odrastanja imao neku odraslu osobu koja ga je potaknula da jednom postane profesionalni pomagač (primjerice, učitelj, stariji brat, sestra) (Mitrić, 2018). Ovdje je također važno spomenuti kako su brojni profesionalni pomagači imali iskustvo kontakta, primjerice sa socijalnim radnicima, tijekom svog odrastanja te ih je to potaknulo na odabir ovakve profesije (Hanson i McCullagh, 1995; prema Waterman, 2002). Treći motiv odnosi se na *potrebu za brigom za druge ljude*, a kao što je iz samog naziva vidljivo, takvi profesionalni pomagači izabiru svoju profesiju zbog prijašnjih osobnih iskustava u nošenju s problemima drugih ljudi.

Primjerice, ukoliko su tijekom svog odrastanja bivali žrtve/svjedoci obiteljskog nasilja, već su u najranijim godinama svog života zauzimali ulogu mirotvorca (Mitrić, 2018). Četvrta je *potreba za kontrolom* i upravo se u odnosu na ovaj motiv u literaturi najviše diskutira budući da stalna kontrola i nadzor dovode do toga da pomagač previše kontrolira korisnika umjesto da mu pomaže u postizanju veće samokontrole (Mitrić, 2018). Zadnji motiv kojeg autori navode, ali najvažniji u kontekstu ovog rada, jest *potreba za samopomoći* odnosno koncept ranjenog pomagača koji se odnosi na profesionalnog pomagača koji motiv za pomaganjem drugima pronalazi u želji da bolje razumije vlastitu ranjivost, oporavi se te pomogne sam sebi (Waterman, 2002). Budući da je koncept ranjenog pomagača posebice vezan uz proživljene traume samog profesionalnog pomagača, u nastavku rada će se isti detaljno pojasniti.

2.4. Koncept ranjenog pomagača

Koncept ranjenog pomagača (eng. *wounded healer*) prvi se put spominje u grčkoj mitologiji, točnije u mitu o Kironu. Naime, Kiron je zadobio neizlječivu ranu iz Herkalove strijele i nakon što je, uz pomoć bogova uspio preživjeti, Kiron je liječio te istovremeno poučavao druge kako liječiti (Žižak, 2014). Ponovno se isti koncept spominje u srednjovjekovnom mitu o Parsifalu i traženju Grala (Miller, 2008). Iz navedenih mitova proizlazi jasna poruka kako svaki čovjek posjeduje ranjivo mjesto unutar sebe odnosno osjećaj ranjivosti s kojim živi. Upravo ta ranjivost može pojedinca potaknuti na suosjećanje s drugima te na razvoj empatije kao i na želju za odabirom pomagačke profesije kao životnog poziva. O tome govori i autorica Žižak (2014) te naglašava kako se metafora iz mitova često povezuje upravo s odabirom pomagačke profesije budući da kroz takvu profesiju pomagač pomaže drugima, ali i samom sebi. Osim u spomenutim mitova, ovaj se koncept pronalazi i u šamanizmu, najranijem poznatom obliku religije. Konkretno, u različitim plemenskim kulturama upravo su šamani osobe koje se suočavaju s brojnim bolestima, a nakon što spoznaju kako pomoći sebi, nauče pomagati i drugima. Isto tako, u situacijama kada šaman vidi patnju, osjeća snažan poriv da tu patnju ublaži odnosno da pomogne osobi koja ju proživljava.

U suvremenoj literaturi, najznačajniji predstavnik ovog koncepta je psihoterapeut Carl Jung koji je konstruirao ovaj termin u odnosu na početno shvaćanje termina iz grčke mitologije. Prema Jungovom shvaćanju, pomagači odabiru svoju profesiju motivirani proživljenim iskustvom koje uključuje povijest boli ili patnje tijekom odrastanja (Zerubavel i sur., 2012).

Isto tako, Jung je u svom pojašnjenju naveo kako su svi pomagači imali neko bolno iskustvo ili su bili suočeni s nedaćama u djetinjstvu u smislu da su doživjeli neki oblik fizičke ili psihičke patnje. U različitim pojašnjenjima ranjenog pomagača naglašava se upravo moć pomaganja koja proizlazi iz vlastite ranjivosti osobe koja pomaže. Jednu od najjednostavnijih definicija ranjenog pomagača (iscjelitelja) daje Nouwen 1979. godine u kojoj pojašnjava kako je to osoba koja mora brinuti o vlastitim ranama te u isto vrijeme mora biti spremna pomoći u liječenju rana drugih ljudi (Volenik, 2015). Ranjeni su pomagači iznimno motivirani olakšati bol i patnju drugima nakon što su i sami doživjeli patnju, na način da su oni bili žrtve/svjedoci ili da je netko njima blizak proživio traumatično iskustvo (Newcomb i sur., 2015). Također, Jung je smatrao kako pomagačeva ranjivost može olakšati povezanost s korisnikom i pozitivno utjecati na odnos u terapiji/intervenciji.

Uzimajući u obzir obilježja pomagačkih profesija, ne iznenađuje činjenica kako je ovaj koncept često zastupljen u diskusijama i osobnim pričama svih profesionalnih pomagača, a u literaturi najviše spominjanih socijalnih radnika (Meader, 1989; prema Regehr, Stalker, Jacobs, Pelech, 2001). Naime, kao razlog tomu navodi se kako socijalni rad, kao i ostale pomagačke profesije, od svojih studenata (a budućih stručnjaka profesionalnih pomagača) zahtijeva učenje i obrazovanje o tome kako na posljedice traumatskih iskustava iz djetinjstva adekvatno reagirati odnosno kako pružiti odgovarajuće intervencije. Povezujući konkretno odabir pomagačke profesije kao poziva s proživljenim traumama iz djetinjstva i adolescencije, najviše je studenata socijalnog rada koji su iskusili primjerice, alkoholizam u obitelji, fizičko, seksualno ili psihičko zlostavljanje, smrt, razvod roditelja, mentalne bolesti članova obitelji i slične događaje (Newcomb i sur., 2015). U odnosu na to, naglašava se i povećana razina empatije i razumijevanja profesionalnih ranjenih pomagača prema osobama kojima pomažu, budući da su i sami (bili) ranjeni (Miller, 2008).

Kao što je i sam Jung poučavao, oni koji „ulaze“ u pomagačku profesiju, vrlo vjerojatno u nju unose i vlastito iskustvo traume međutim samo iskustvo traume neće osobu učiniti pomagačem. Pomagači čija su osobna traumatska iskustva ostavila dugotrajne posljedice, primjerice, u smislu naučenih lekcija koje im mogu služiti za konstruktivno snalaženje u raznim situacijama, u obliku stavova i osjetljivosti ili u obliku obilježja koja ostaju i korisno djeluju na njih i njihov pomažući rad, izuzetno su važan motiv i poticaj za pomaganje drugima (Jackson, 2001). Pojednostavljeno, upravo proživljena traumatska iskustva te vlastiti osjećaj ranjivosti koji proizlazi iz tih iskustava mogu kod pomagača razviti određene stavove, mišljenja, ali i sposobnosti za uspješan rad.

Iako u literaturi postoji mnogo objašnjenja ovog koncepta, toliko da bi se cijeli rad mogao bazirati isključivo na ranjenog pomagača, jedno od najboljih pojašnjenja kako zapravo ranjeni pomagač treba djelovati daje Knight (1985; prema Miller, 2008) te navodi kako pravi ranjeni pomagač ne može „stajati izvan iskustva pomaganja“ kao nezainteresirani promatrač, ali mora biti spreman na ponovno aktiviranje vlastite ranjivosti koju ne smije projicirati na osobu kojoj pomaže. Također, isti autor u nastavku dodaje kako kroz susret s ranjenim pomagačem, osoba (korisnik) doživljava puno više od privremenog olakšanja ili ublažavanja simptoma ranjivosti. Nadalje, važno je naglasiti kako ranjeni pomagač treba prihvatiti svoju ranjivost i u njoj pronaći snagu da konstantno bude i onaj koji je ranjen, ali i onaj koji pomaže ranjenima. Drugim riječima, od pomagača se ni u kojem slučaju ne očekuje da potisne svoju bol ili da ne govori o njoj/ne traži pomoć već da ju iskoristi na najbolji mogući način, radeći ono što voli i ono što je odabrao kao svoj poziv. S tim u vezi, ovdje se postavlja pitanje otpornosti ranjenog pomagača koja se odnosi na njegovu sposobnost prilagodbe i na suočavanje s unutarnjim i vanjskim rizičnim čimbenicima (Newcomb i sur., 2015). Upravo se to pitanje često javlja kao kritika Jungovom shvaćanju ranjenog pomagača kao osobe koja „ima prednost“ u smislu da ima jedinstven uvid koji joj je potreban u radu s ranjivim skupinama. Naime, Jungovi kritičari ranjene pomagače smatraju kao potencijalno ugrožavajuće osobe u pomagačkim profesijama navodeći pri tome povijest njihove ranjivosti kao okolnost koja ih može sputavati u kvalitetnom obavljanju profesije (Newcomb i sur., 2015).

U odnosu na prethodno navedeno, važno je spomenuti razliku između ranjenog pomagača i oslabljenog profesionalca. Naime, ključno je to što su ranjenom pomagaču rane uglavnom izliječene (u nekoj mjeri), razumljive odnosno shvaćene i „prorađene“ te na taj način nisu ometajuće u njegovom radu i pomaganju drugima (Zerubavel i sur., 2012). S druge pak strane, oslabljenim se profesionalcem smatra onaj pomagač koji je ranjen, ali njegova bol negativno utječe na njegov rad te se isto tako ovaj termin može povezati s profesionalnim pomagačima koji su oslabljeni u smislu da ne mogu kvalitetno obavljati svoj poziv. Ovdje se postavlja i pitanje koliko su pomagači spremni govoriti o vlastitoj ranjivosti iz različitih razloga, primjerice, srama ili stigmatizacije, osuđivanja od strane kolega i slično. Međutim, neosporno je kako je svaki ranjeni pomagač ujedno i posebna osoba sa svim svojim obilježjima koja ga, osim pomagačem, čine i osobom koja odlučuje kako će se i na koji način nositi sa svojom ranjivošću. Prema dostupnoj literaturi, vrlo malo pomagača se odluči potražiti pomoć ili savjet što zapravo ne iznenađuje jer su često vođeni idejom ako mogu pomagati drugima, ne trebaju tražiti pomoć za sebe. Kao posljedica navedenog mogu se javiti

različite psihološke teškoće te problemi u svakodnevnom funkcioniranju kao i sagorijevanje u radu. Važno je, prema tome, redovito sudjelovanje pomagača u supervizijama, razmjeni iskustava s kolegama, savjetovanju te međusobnom poticanju i ohrabrivanju u radu.

Posebna se vrijednost naglašava u istraživanju i prihvaćanju vlastitih traumatskih iskustava iz djetinjstva i adolescencije upravo kako bi ranjeni pomagač te iste patnje mogao iskoristiti kao izvor znanja i temelj za razumijevanje, uvažavanje i suosjećanje s patnjama drugih (Jackson, 2001). Koncept ranjenog pomagača neosporno čini važan dio bavljenja tematikom profesionalnog pomaganja te samog odabira pomagačke profesije. Budući da su traumatska iskustva jedan od ključnih pojmova u pojašnjavanju ovog koncepta, potrebno je posvetiti pažnju upravo rizičnim čimbenicima iz djetinjstva pomagača koji su ga „izgradili“ kao takvog. U nastavku rada će se, stoga, detaljno pojasniti što je zapravo trauma, traumatsko iskustvo te kakve posljedice može imati, ali isto tako i kako iskustvo traume može djelovati poticajno i motivirajuće u smislu profesionalnog pomaganja.

3. TRAUMATSKA ISKUSTVA

3.1. Definicija i određenje traume

Traumatski događaj (trauma) odnosi se na svaki događaj koji se nalazi izvan granica uobičajenog ljudskog iskustva, a koji je istovremeno izrazito neugodan za osobu (Arambašić, 1996). Takvi su događaji praćeni intenzivnim osjećajem straha i ugroženosti za vlastiti ili tuđi život (Stjepanović, Jendričko, Ostojić, 2015). Prema petom izdanju Dijagnostičkog i statističkog priručnika duševnih poremećaja DSM–V (Američka psihijatrijska udruga, 2014), traumatski događaji uključuju izravnu i neizravnu izloženost stvarnoj ili prijeteloj smrti, ozbiljnom ozljeđivanju ili seksualnom nasilju, a mogu biti jednokratni ili ponavljajući (Profaca, 2016). U odnosu na navedene definicije, konkretan popis događaja odnosno situacija koje mogu predstavljati traumatično iskustvo za neku osobu uključuje: nasilje, fizički napad, pljačku, tešku prometnu nesreću, dijagnosticirane neizlječive bolesti, seksualno zlostavljanje ili silovanje, iskustvo rata, zarobljavanja te mučenja (Grbeša, 1999; prema Veljković, 2015). Budući da je raspon traumatskih događaja vrlo širok, različiti autori naglasak stavljaju na različita traumatska iskustva pa tako Arambašić (1996) navodi kako to mogu biti i ozbiljne prijetnje životu ili tjelesnom integritetu, iznenadno uništavanje doma,

pogled na osobu koja je životno ugrožena ili koja je stradala u nesreći te svjedočenje različitim nasilnim situacijama. Sažimajući navedeno, važno je naglasiti kako je svaki traumatski događaj vrlo intenzivan te može dovesti do značajne patnje kod osobe bez obzira na njezino psihofizičko stanje prije tog događaja.

Kao što je u definiciji spomenuto, traumatski događaji mogu biti jednokratni ili ponavljajući. Ukoliko su traumatski događaji ponavljajući, uglavnom je riječ o složenoj ili kompleksnoj traumi (primjerice, tjelesno i seksualno nasilje, emocionalno zlostavljanje i zanemarivanje) (Sanderson, 2013, prema Profaca, 2016). Budući da traumatski događaji narušavaju uobičajen osjećaj kontrole koji osoba ima nad svojim životom (Profaca, 2016; prema Župan, 2018) neosporno je kako iskustvo složene odnosno kompleksne traume značajno utječe na daljnji cjelokupni život i funkcioniranje. Pojednostavljeno, traumatsko iskustvo može utjecati na gotovo sva područja u životu, od razmišljanja, osjećaja, ponašanja pa sve do tjelesnog zdravlja i međuljudskih odnosa (Subotić, 1996). Navedeno se posebice odnosi na traumatske događaje koje osoba doživi u djetinjstvu i adolescenciji te će o tome više riječi biti u nastavku rada.

3.2. Traumatska iskustva u djetinjstvu i adolescenciji

Traumatska iskustva nedvojbeno utječu na život djeteta. Konkretno, mijenjaju djetetovu unutrašnju sliku svijeta, oblikuju njegovo shvaćanje sebe i drugih, izgrađuju očekivanja o budućnosti te djeluju na buduće doživljavanje djeteta i mlade osobe (Profaca i Arambašić, 2009). Pynoos, Steinberg i Goenjian (1996; prema Profaca i Arambašić, 2009) govore o formativnom utjecaju traumatskih iskustava u djetinjstvu te navode da je njihov najvažniji ishod zapravo u djelovanju na očekivanja o svijetu i sigurnosti života s drugim ljudima te isto tako u djelovanju na osjećaj vlastitog integriteta. Dječje reakcije na traumatska iskustva mogu se usporediti s reakcijama odraslih osoba u vidu ponovnog proživljavanja, emocionalnog izbjegavanja te pobuđenosti. Prije svega, važno je konstatirati koja su to područja djetetovog razvoja pod utjecajem traumatskih iskustava. O tome govore autorice Profaca i Arambašić (2009) te naglašavaju sljedeća područja: pažnja/učenje, slika o sebi, percepcija vlastite učinkovitosti, kontrola impulsa, moralni razvoj, biološko sazrijevanje, interpersonalni odnosi te razvoj kompetencija. Iz navedenog je vidljivo je kako se traumatska iskustva odražavaju na

brojne aspekte djetetova života, a pri tome značajnu ulogu u sposobnosti kasnije adaptacije ima razvojni stupanj djeteta.

U kontekstu ovog rada, važno je spomenuti koja traumatska iskustva su najčešća u djetinjstvu i adolescenciji te kako mogu biti povezana s odabirom profesije u (ranoj) odrasloj dobi. U literaturi se zlostavljanje i zanemarivanje navode kao najčešći oblik traumatskih iskustava u djetinjstvu (Profaca, 2016). Pri tome se pod zlostavljanjem djeteta smatra svaka interakcija ili nedostatak interakcije između članova obitelji koji rezultira neslučajnom štetom koja se odražava na tjelesni i razvojni status pojedinca, a vrste zlostavljanja su: tjelesno, spolno i emocionalno (Hobbs, 1999; prema Profaca i Arambašić, 2009:60). Nerijetko se navedeni oblici zlostavljanja događaju paralelno i učestalo tako da se u tim situacijama može govoriti o ponavljajućem traumatskom iskustvu. Nadalje, na djecu također može traumatski djelovati iskustvo prisutnosti u situacijama kada je njima bliska osoba (bila) ugrožena ili povrijeđena. U odnosu na spomenute traumatske događaje koji ne uključuju zlostavljanje i zanemarivanje, ključno je spomenuti neke kao što su nasilje u zajednici, katastrofe, ratni/građanski sukobi, nasilje u obitelji te nesreće i ranjavanja (Putnam, 1997; prema Profaca 2016).

Kao što je prethodno spomenuto, nije rijetkost da su djeca izložena traumatskim iskustvima odnosno da doživljavaju više traumatskih iskustava. Kumulacija više traumatskih iskustava može negativno utjecati na razvojne ishode u njihovim životima (Maurović, 2015). Rutter (1979; prema Clements, Aber i Seidman, 2008) je utvrdio kako je stopa problema u ponašanju kod djece bila povezana s brojem rizika kojima su bili izloženi. Konkretno, otkrio je da su dva ili više čimbenika, koja se simultano javljaju, povezana sa četiri puta većom stopom problema u ponašanju. Također, četiri ili više čimbenika bila su povezana sa čak deset puta većom stopom problema (Rutter, 1979; prema Clements, Aber i Seidman, 2008). Navedeni podaci ukazuju koliko izloženost traumatskim iskustvima zapravo utječe na pojavu širokog spektra problema i nefunkcionalnih obrazaca ponašanja. Nadalje, u jednom je longitudinalnom istraživanju također utvrđeno kako su četiri i više rizika (u kontekstu ovog rada, mogu se odnositi i na traumatska iskustva) povezana s razvojem problema učenja, ponašanja, mentalnog zdravlja te brojnih drugih teškoća (Werner i Smith, 1992; prema Luthar, Cicchetti i Becker, 2002). Budući kako i jedno doživljeno traumatsko iskustvo djeluje negativno na pojedinca, ne iznenađuje podatak kako su brojna istraživanja utvrdila da djelovanje više traumatskih iskustava (kumuliranje takvih iskustava) značajno štetno djeluje na cjelokupni razvoj osobe (Maurović, 2015).

3.3. Reakcije na traumatski događaj

Nakon što proživi traumatsko iskustvo, osoba je zaokupljena onime što je vidjela i doživjela odnosno izložena je ometajućim slikama proživljenog događaja (Župan, 2018). Sukladno tome, neposredno nakon traumatskog događaja javljaju se reakcije na isti. Reakcije služe mijenjanju osjećaja povezanih s traumom odnosno „proradi“ traume. U većini slučajeva prolaskom vremena nakon traume, kod osobe raste tolerancija na doživljeno traumatsko iskustvo pa se ono prihvaća kao dio života (van der Kolk, McFarlane, 1996; prema Profaca, 2016). Važno je naglasiti kako se reakcije mogu pojaviti i kod osoba koje nisu bile izravno uključene u traumatski događaj već su bile svjedoci da je netko, njima blizak, doživio traumatsko iskustvo (Subotić, 1996).

Ključna faza u nastanku traume je interpretacija traumatskog događaja te je, u odnosu na to, važno imati informacije o tome što je osobu zapravo traumatiziralo u konkretnom događaju (Subotić, 1996). Značajno je spomenuti kako postoji model koji slikovito prikazuje proces nastanka traumatskih reakcija. Naime, taj proces započinje samim traumatskim događajem nakon kojeg slijedi reakcija početnog šoka ili aktivacija nekih obrambenih mehanizama (Subotić, 1996). Sljedeća faza je interpretacija tog događaja odnosno racionalno tumačenje i emocionalni doživljaj traume (Subotić, 1996). Upravo se ova faza smatra najznačajnijom u smislu reakcija na traumatski događaj. Konkretno, u ovoj se fazi definira koliko će taj događaj utjecati na osobu. Trauma će djelovati u dva smjera – organskom (neurološka pobuđenost i preosjetljivost) i psihičkom (psihološka preosjetljivost i ugrožavanje svijesti o kako je svijet razumljiv, predvidiv i siguran), a svaki od njih vodi do različitih posljedica (Subotić, 1996).

Neovisno o tome koji je traumatski događaj osoba doživjela, reakcije na isti mogu se promatrati na najmanje dva načina. Prvo, obzirom na to kada se reakcije javljaju, mogu biti traumatske stresne i posttraumatske stresne reakcije (Arambašić, 1996). Traumatske stresne reakcije odnose se na neposredne reakcije i usmjerene su na uklanjanje/ublažavanje utjecaja traumatskog iskustva. Posttraumatske stresne reakcije određuju se kao sklop ponašanja vezanih uz sjećanja na taj događaj i njegove neposredne posljedice (Arambašić, 1996). Ovdje je važno naglasiti kako je reagiranje tijekom traumatskog događaja uvjetovano sveukupnom organizacijom ličnosti osobe koja uključuje neurofiziološku, kognitivnu i afektivnu komponentu (Dattilio & Freeman, 2011; prema Veljković, 2015). Nadalje, drugi način promatranja reakcija je obzirom na područje u kojem se javljaju (emocionalno, misaono,

tjelesno, ponašajno) (Arambašić, 1996). Konkretno, najčešće *emocionalne reakcije* su: strah, tuga, očaj, tjeskoba i ljutnja, *misaone*: poteškoće s pamćenjem, dosjećanjem, koncentracijom, poricanje i iskrivljavanje događaja, *tjelesne*: bolovi u tijelu i znojenje te *ponašajne*: povlačenje, agresija, poteškoće u komunikaciji i povećana konzumacija psihoaktivnih sredstava (Arambašić, 1996). Međutim, osim navedenih reakcija, traumatski događaji nerijetko rezultiraju i promjenama u sustavu vrijednosti, vjerovanjima, stavovima te očekivanjima. U odnosu na sve spomenute reakcije i promjene koje se mogu pojaviti, različiti autori navode kako se takve reakcije mogu smatrati razumljivim odnosno normalnim reakcijama na nenormalne okolnosti (Arambašić, 1996; Veljković, 2015).

Neosporno je kako se svatko ponaosob razlikuje u reakcijama na traumatske događaje, posljedicama koje doživljava pa tako i po trajanju oporavka od istih. Ključno je spomenuti kako postoje tri skupine obilježja koje utječu na razlike među ljudima. Konkretno, neka osoba može isti traumatski događaj doživjeti potpuno različito pa posredno i drukčije reagirati i živjeti s tom traumom za razliku od druge osobe koja je proživjela isto to iskustvo. Za to su odgovorne, prije svega, osobine pojedinca odnosno osobine ličnosti poput neuroticizma i ekstraverzije te isto tako kognitivni stil – skup vjerovanja, stavova i motiva (Arambašić, 1996). Osim toga, važna je dimenzija traume koja se odnosi na prirodu traume, trajanje te stupanj složenosti (jednokratna ili ponavljajuća) i stupanj prijetnje (Arambašić, 1996). Zadnja, ali ne i najmanje važna skupina obilježja odnosi se na elemente socijalnog okruženja koji uključuju razinu podrške drugih ljudi, društveno prihvaćene načine reagiranja, različite rituale te stavove društva prema konkretnom traumatskom događaju (Arambašić, 1996).

3.4. Posljedice traumatskog iskustva

Budući da reakcije na traumatska iskustva mogu biti vrlo raznolike i specifične, kako je i pojašnjeno, važno je proučiti što je s posljedicama koje traume ostavljaju u životu osobe. Traumatski događaj može biti toliko intenzivan da osobni mehanizmi osobe, koje inače koristi za suočavanje, nisu dovoljno snažni niti funkcionalni da ga prevladaju (Subotić, 1996). U takvim slučajevima trauma može dovesti do dugoročnih ozbiljnih posljedica u tjelesnom i mentalnom zdravlju osobe. Upravo te posljedice predstavljaju izvor patnje te dovode do ozbiljnih teškoća u psihosocijalnom funkcioniranju (Subotić, 1996). Kada je riječ o „najtežoj“

posljedici, uobičajeno se govori o posttraumatskom stresnom poremećaju⁴. Osim toga, istraživanja pokazuju značajnu pojavnost internaliziranih problema, posebice depresivnosti kao posljedice proživljenog traumatskog iskustva. Tako primjerice, Stjepanović i sur., (2015) navode kako 80% osoba koje su bile izložene traumatskim događajima obolijeva od depresivnih ili anksioznih poremećaja. Međutim, budući da je u ovom radu naglasak na utjecaju traumatskih iskustava (i njihovih posljedica) na motivaciju, važno je spomenuti kako te posljedice mogu osnažiti i aktivirati osobu. Konkretno, autorica Subotić (1996) navodi kako aktiviranje različitih potencijala i mehanizama koji osobu osnažuju i omogućuju joj da se suoči s posljedicama traumatskog događaja (da se aktivno nosi s njima, ublažava ih, rješava) te pronalazak odgovarajuće podrške u svojoj okolini mogu osobi pomoći u proradi proživljenog traumatskog iskustva.

Sumirajući ranije navedene informacije o profesionalnim pomagačima, posebice ranjenim, vidljivo je kako upravo te osobe iz svog proživljenog traumatskog iskustva iznalaze snagu i motivaciju za daljnji rast i razvoj u smislu pomaganja drugima. Ovdje je važno spomenuti kako osim vlastite ranjivosti i proživljene traume, pomagač često proživljava i posrednu traumatizaciju⁵ u radu s korisnicima. Postoje određeni čimbenici koji pomagače čine podložnijima u razvoju posredne traumatizacije, a to su: izloženost velikom broju korisnika koji su imali traumatsko iskustvo, velika sposobnost empatije i povijest vlastitih traumatskih događaja (Figley, 2002; prema Topić, 2016). Upravo je zadnji navedeni čimbenik od najvećeg značaja za ovaj rad u kontekstu ranjivosti pomagača.

Nerazriješena potisnuta iskustva ili sjećanja na vlastite traumatske doživljaje iz prošlosti pomagača mogu se odraziti na njegov pomagački rad s korisnikom odnosno na njegovo profesionalno pomaganje drugima. Imajući na umu sva važna obilježja ranjenog pomagača, ključno je spomenuti i prisjetiti se kako ranjeni pomagač treba proraditi vlastitu ranjivost te tražiti adekvatnu pomoć, bez straha od stigmatizacije ili osuđivanja. Budući da su traumatska iskustva vrlo česta u populaciji profesionalnih pomagača, u nastavku rada bit će prikazani rezultati dosadašnjih istraživanja o tome. Također, bit će spomenuta istraživanja o utjecaju proživljenih traumatskih iskustava na motivaciju za odabir pomagačke profesije.

⁴ Patološki oblik reakcije na traumu koji se odnosi na kliničku sliku tegoba vezanih uz nju (Subotić, 1996:155).

⁵ Trauma koja se sastoji od događaja koje klijenti opisuju svojim pomagačima, a ti događaji na njih djeluju traumatizirajuće (Arambašić, 1996).

4. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

Prema dostupnoj literaturi, o povezanosti traumatskih iskustava i motivacije za odabir pomagačke profesije, najviše se govori u području socijalnog rada. Budući da ne postoje istraživanja o povezanosti navedenih iskustava i motivacije za odabir socijalne pedagogije, u nastavku će biti prikazana dostupna istraživanja koja se odnose na povezanost između traumatskih iskustava i odabira pomagačkih profesija generalno. Točnije, navest će se inozemna istraživanja o konceptu ranjenog pomagača, koji je detaljno pojašnjen u zasebnom dijelu ovog rada. Također, naglasak će se staviti na istraživanja o motivaciji pri odabiru pomagačke profesije.

4.1. Istraživanja o traumatskim iskustvima u djetinjstvu i adolescenciji kod profesionalnih pomagača

Mnogi studenti socijalnog rada i ostalih pomagačkih profesija potencijalni su ranjeni pomagači. Različita istraživanja pokazuju kako je između 7% i 55% tih studenata proživjelo iskustvo nekog oblika nedaća u djetinjstvu kao što su zlostavljanje i zanemarivanje (Black, Jeffreys i Hartley, 1993). Nadalje, istraživanja o studentima pomagačkih profesija koji imaju povijest traumatskih iskustava iz djetinjstva navodi kako su ti studenti proživjeli čitav raspon trauma: alkoholizam i ovisnosti u obitelji, fizičko, seksualno i emocionalno zlostavljanje, psihičke bolesti, smrt bliske osobe te različite oblike razdvojenosti uključujući i razvod roditelja (Black i sur., 1993).

Navedene nalaze potvrđuje i kvalitativno istraživanje provedeno s uzorkom od 10 psihoterapeuta (7 socijalnih radnika, 2 psihologa i psihijatar) koji su doživjeli iskustvo vlastitog liječenja u psihijatrijskim ustanovama (Cain, 2000). Važno je spomenuti kako su razlozi njihova liječenja raznoliki te uključuju širok raspon psihijatrijskih dijagnoza: depresiju, bipolarni poremećaj, poremećaj ličnosti i shizofreniju. Ključni su rezultati odnosno odgovori ispitanika o tome kako im zapravo povijest njihove ranjivosti, u smislu psihijatrijske dijagnoze, pomaže u intervenciji s korisnikom. Konkretno, većina se tih odgovora odnosi na to da točno znaju kako se korisnik osjeća jer je pomagač i sam imao takvo ili slično iskustvo. Naravno, postoje i situacije kada se pomagač osjeća posebno ranjivo ukoliko mu korisnik iznese svoju priču koja je vrlo slična njegovoj osobnoj traumi.

Autori Jackson i Nuttall (1993; prema Zosky, 2013) su u istraživanju s uzorkom od 172 vježbenika socijalnih radnika utvrdili kako 21% vježbenica i 22% vježbenika iskazuje iskustvo seksualnog zlostavljanja te 8% njih povijest fizičkog zlostavljanja. Black i suradnici (1993; prema Zosky, 2013) u svom su istraživanju dobili slične rezultate, točnije 22% studenata socijalnog rada imalo je iskustvo seksualnog, a 24% fizičkog zlostavljanja. Ovdje je još važno spomenuti kako navedeni studenti također navode iskustvo neizravnog nasilja (19.3%) odnosno da je netko njima blizak, član obitelji, bio žrtvom zlostavljanja.

Uspoređujući prevalenciju traumatskih iskustava iz djetinjstva i adolescencije, vidljivo je kako je ona veća u populaciji studenata pomagačkih profesija kao i stručnjaka tog profila u praksi, u odnosu na opću populaciju (Newcomb i sur., 2015). Različita istraživanja pronašla su kako među studentima i stručnjacima u području socijalnog rada postoje oni koji imaju povijest seksualnog zlostavljanja u djetinjstvu (19%-22%), iskustvo zlostavljanja i zanemarivanja (17%-35%), zlouporabu sredstava ovisnosti unutar obitelji (44%-55%) te simptome psihopatologije (43%) (Black i sur., 1993; prema Gore i Black, 2009). Isto tako, drugi autori (Elliot i Guy, 1993; Follette i sur., 1994; prema Jackson i Nuttall, 1994) navode kako je u populaciji stručnjaka pomagača vidljivo: iskustvo fizičkog zlostavljanja (7%-30%), alkoholizam kod roditelja (6%) te emocionalno zlostavljanje (50%) (Elliot i Guy, 1993; Follette i sur., 1994; prema Jackson i Nuttall, 1994). Iz navedenih rezultata posebno se ističe velik postotak pomagača koji su doživjeli emocionalno zlostavljanje. Međutim, upravo taj podatak ne iznenađuje budući kako je emocionalna ranjivost često skrivena unutar pojedinca te ga može motivirati za pomaganje drugima. Drugim riječima, može biti jaka intrinzična motivacija koja potiče pomagača na odabir upravo te profesije.

Rezultati kvalitativnog istraživanja, provedenog u Kanadi 2011. godine s uzorkom od 58 studenata preddiplomskog i diplomskog studija socijalnog rada, pokazuju kako je većina studenata u tom uzorku bila izložena nedaćama u svojoj obitelji tijekom djetinjstva i adolescencije (seksualno zlostavljanje, zlouporaba sredstava ovisnosti, pokušaj samoubojstva ili smrt člana obitelji) (Didham, 2011). Iako je istraživanje primarno bilo usmjereno na stjecanje uvida u traumatska iskustva tijekom prakse u području socijalnog rada, rezultati neosporno naglašavaju kako su studenti u ovom uzorku doživjeli traumatska iskustva prije ulaska u ovu pomagačku profesiju.

Nadalje, kvantitativno istraživanje koje je u Sjedinjenim Američkim Državama proveo Horton, 2009. godine na uzorku od 68 studenata socijalnog rada utvrdilo je kako je njih 28%

u prošlosti doživjelo fizički napad, 19% seksualni napad, 32% neželjena seksualna iskustva te 6% iskustvo posttraumatskog stresnog poremećaja (Horton, 2009; prema Newcomb i sur., 2015). U kontekstu istog istraživanja navodi se kako, iako ne postoje konačne brojke o tome koliko je studenata pomagačkih profesija proživjelo neka traumatska iskustva u djetinjstvu i adolescenciji, pretpostavka je da upravo ta iskustva djeluju kao motivacija pri odabiru studija i pomagačke profesije. Navedenu pretpostavku potvrđuju i drugi autori (primjerice, Barnett, 2007) te iskustva ranjivosti iz djetinjstva i adolescencije naglašavaju kao primarnu motivaciju za odabir pomagačke profesije. Upravo će sljedeće poglavlje pružiti detaljan uvid u pregled dostupnih istraživanja o toj temi.

4.2. Istraživanja o motivaciji za odabir pomagačke profesije

Tijekom deset godina, autori Hanson i McCullagh (1995; prema Waterman, 2002) istraživali su motivaciju za odabir pomagačke profesije s uzorkom redovitih studenata socijalnog rada - prvostupnika. Ukupno je u cijelom desetogodišnjem istraživanju sudjelovalo 746 prvostupnika socijalnog rada. Najčešća motivacija koju ti ispitanici navode kao odgovor na pitanje što ih je motiviralo za upravo tu profesiju jest potreba za razumijevanjem samoga sebe. Osim te potrebe, sljedeća motivacija, koju studenti navode kao značajnu, odnosi se na pomaganje drugima – altruizam. Važnost ovog istraživanja proizlazi iz rezultata koje donosi o motivaciji pri odabiru pomagačke profesije (socijalnog rada). Prema poretku važnosti, konkretni motivi su navedeni ovako: rad s ljudima, pomoć pojedincima, pomoć društvu, uvjerenje da mogu uspjeti u ovoj profesiji, postizanje promjena u društvu, postajanje boljom osobom, dobri uvjeti rada, sigurnost na radnom mjestu, status i ugled te posljednje, dobre plaće odnosno naknade za rad (Hanson i McCullagh, 1995; prema Waterman, 2002). Ukoliko se razmotre navedeni motivi, može se zaključiti kako ovakav poredak zapravo odgovara opisu pomagača, posebice ranjenih. Takvim je pomagačima prioritetni motiv pomaganje sebi i drugima, a tek nakon toga neki „ekonomski“ razlozi. Također, važno je spomenuti kako se kroz deset godina, tijekom kojih su autori provodili ovo istraživanje, poredak motiva nije značajno mijenjao.

Veliko istraživanje o povezanosti ranih iskustava u obitelji s motivacijom za izbor profesije proveo je autor Lackie 1982. godine s uzorkom od 1577 socijalnih radnika. U tom je istraživanju više od dvije trećine ispitanika izvijestilo o preuzimanju skrbi i uloge roditelja

tijekom odrastanja u svojoj obitelji (Lackie, 1982; prema DiCaccavo, 2002). Pri tome se ovi rezultati ponajprije dovode u vezu s time da su ispitani socijalni radnici u svom djetinjstvu brinuli o svojoj obitelji u smislu preuzimanja roditeljske uloge - *parentifikacija*.⁶ Razlozi za to mogu biti brojni, primjerice, alkoholizam roditelja, smrt roditelja, teška bolest roditelja ili zlostavljanje/zanemarivanje djece. Također, rezultati ovog istraživanja pokazali su kako je 61% ispitanika doživjelo iskustvo stresne obiteljske situacije tijekom odrastanja (siromaštvo, sukobi roditelja, emocionalna odsutnost jednog ili oba roditelja) (Rompf i Royce, 1994).

Vrlo značajno kvalitativno istraživanje o motivaciji pomagača za izbor profesije 2007. godine provela je autorica Barnett na uzorku od devet iskusnih psihoanalitičkih i psihodinamičkih psihoterapeuta. Naime, autorica je htjela ispitati što je to zapravo u podlozi altruizma i potrebe za pomaganjem drugima, što motivira osobe na odabir pomagačke profesije. Analizom provedenih polustrukturiranih intervjua s navedenim ispitanicima, autorica je uočila kako su dva najvažnija motiva: iskustvo ranog gubitka i deprivacije te narcisoidne potrebe. Svih je devet ispitanika doživjelo iskustvo ranog gubitka u dobi do dvadesete godine života, iako se samo u jednom slučaju radilo o smrti. Zanimljiv je podatak kako se taj gubitak obično odnosi na odsutnost oca, iz različitih razloga, a za sobom „povlači“ emocionalnu odsutnost i depresivnost majke (Barnett, 2007). U odnosu na osjećaj deprivacije, izolacija i usamljenost temeljni su elementi koji ove ispitanike pomagače podsjećaju na ranjivost koja se pojavljuje u njihovom djetinjstvu te ih navode kao ključne pri motivaciji za pomagački rad. Osim toga, neki od njih kao motivaciju naglašavaju činjenicu kako su imali iskustvo savjetovanja, primjerice, svojih majki. Drugi spomenuti motiv odnosi se na narcisoidne potrebe. Riječ je o potrebama za divljenjem i gratifikacijom, koje su uobičajene u djetinjstvu. Kroz razvoj se, uslijed adekvatnih odgovora roditelja, te potrebe zadovoljavaju i time se razvija osjećaj samopoštovanja i vlastite vrijednosti (Pavlović, 2015). Ukoliko nepovoljne okolnosti spriječe zadovoljenje djetetovih grandioznih potreba, posljedice toga u odrasloj dobi mogu rezultirati netolerancijom na neuspjeh te žudnjom za ljubavlju i pažnjom odnosno daljnjim narcisoidnim potrebama (Barnett, 2007). Navedene su potrebe uvelike povezane s osjećajem srama i neadekvatnosti.

U skladu s navedenim, ispitanici u ovom istraživanju navode iskustvo doživljavanja srama zbog različitih okolnosti kao što su poteškoće u prilagodbi pri promjeni prebivališta, obiteljske tajne, bolesti, siromaštvo te rane traume. Barnett (2007) navodi kako osjećaj srama

⁶ (Eng. parentification): obrnuta hijerarhija odnosa unutar obitelji – djeca preuzimaju ulogu roditelja

može biti usko povezan s motivacijom za brigom o drugima jer pomaganje drugima izaziva osjećaj važnosti koji onda može prikriti osjećaj vlastite ranjivosti te može biti kompenzacija za osjećaj srama iz djetinjstva (Barnett, 2007). Na kraju, ključno je spomenuti da su svi ispitanici verbalizirali kako znaju da njihove rane nikad neće u potpunosti zarasti i biti izliječene, ali došli su do toga da mogu živjeti s time te pri tome pomagati drugima.

Istraživanjem iz 1993. godine, autori Black, Jeffreys i Hartley otkrili su kako je prisutnost psihosocijalnih traumatskih iskustava iz djetinjstva značajno povezana s odabirom karijere socijalnog radnika te željom za pomaganjem drugima, budući da su taj mehanizam pomagači koristili i u vlastitoj obitelji tijekom odrastanja (Black i sur., 1993). U istom je istraživanju utvrđeno kako pomagači upravo zbog traumatskih iskustava stječu predispozicije za pomagačku profesiju. Isto tako, u istraživanju iz 1998. godine (Kinsilla, 1998; prema Gore i Black, 2009) na uzorku studenata tradicionalnih i netradicionalnih (u koje pripadaju i studenti pomagači) profesija utvrđeno je kako stariji studenti netradicionalnih profesija pokazuju značajan interes za pomoć drugima te iskustvo nekog traumatskog životnog događaja koji ih je potaknuo na profesionalno pomaganje drugima.

U kontekstu usporedbe pomagačkih profesija s nepomagačkim, već je ranije spomenuto kako pomagači iskazuju više iskustava zlostavljanja i emocionalnog zanemarivanja kao i preuzimanja roditeljske uloge tijekom odrastanja. U odnosu na to, DiCaccavo je 2002. godine proveo kvantitativno istraživanje s dva uzorka ispitanika: pomagači (32 studenata savjetodavnih psihologa) i nepomagači (33 studenta umjetnosti i dizajna na Sveučilištu u Velikoj Britaniji). Pretpostavka je bila kako iskustvo parentifikacije utječe na motivaciju za odabir studija savjetodavne psihologije, a rezultati su to i dokazali (DiCaccavo, 2002). Naime, uzorak studenata pomagača navodio je znatno manje roditeljske skrbi tijekom odrastanja, više roditeljske kontrole, parentifikaciju te veću samoučinkovitost u pomaganju u odnosu na studente nepomagače. Međutim, ovdje je važno naglasiti ograničenje ovog istraživanja budući da je uzorak ispitanika vrlo mali pa samim time i nereprezentativan.

Također, Rompf i Royce (1994) istražili su što motivira studente za upis studija socijalnog rada na pet različitih sveučilišta. Nakon provedene ankete usporedili su odgovore 415 studenata socijalnog rada (preddiplomskog i diplomskog studija) s odgovorima kontrolne skupine odnosno 203 studenta upisanih u prvu godinu studija engleskog jezika. Pokazalo se kako je dvostruko više studenata socijalnog rada doživjelo zlostavljanje kao dijete te zanemarivanje u svojoj obitelji (17%). Osim toga, 39% studenata socijalnog rada (u odnosu

na samo 14% studenata iz kontrolne skupine) odgovorilo je potvrdno na pitanje je li njihovo vlastito iskustvo utjecalo na odabir profesije te je na tom pitanju dobivena statistički značajna razlika između eksperimentalne i kontrolne skupine. Međutim, u usporedbi studenata preddiplomskog studija socijalnog rada sa studentima diplomskog studija socijalnog rada, na ovom pitanju ne postoji statistički značajna razlika. Na pitanje o tome koja je osoba najviše utjecala na njihov odabir pomagačke profesije, 24% studenata socijalnog rada navelo je socijalnog radnika, 14% ih je navelo psihologa, psihijatra, terapeuta ili savjetnika, 17% kao najznačajniju osobu navodi svoju učiteljicu, 15% važnom osobom smatra člana svoje obitelji koji nije socijalni radnik dok neki (15%) uopće nisu naveli tko je važna, motivirajuća osoba u njihovom životu (Rompf i Royce, 1994).

Budući da su sva navedena istraživanja inozemna, važno je spomenuti da u Republici Hrvatskoj ne postoje istraživanja o povezanosti traumatskih iskustava iz djetinjstva i adolescencije s izborom pomagačke profesije. Naime, postoji jedno domaće istraživanje o motivaciji studenata za upis studija međutim u tom se istraživanju nije detaljnije ispitala moguća povezanost između motivacije za odabir pomagačke profesije (studija) i traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji. Konkretno, istraživanje je provedeno u Zagrebu 2008. godine s uzorkom od 325 studenata pod nazivom „*Izbor studija: motivacijska struktura upisa i očekivani uspjeh u pronalasku željenoga posla*“ (Potočnik, 2008). Cilj tog istraživanja bio je ispitati motivaciju studenata za upis studija na Sveučilištu u Zagrebu. U kontekstu ovog rada, najvažnije je osvrnuti se na rezultate o motivaciji studenata za upis društvenih i humanističkih studija budući da socijalna pedagogija, kao pomagačka profesija, pripada u tu skupinu. Postojala je mogućnost višestrukog izbora odgovora o motivaciji, a autorica je grupirala motive u tri kategorije: određeni interes za profesiju, slučajnost upisa baš tog studija te utjecaj neke druge važne osobe (roditelj ili nastavnik) (Potočnik, 2008). Prva kategorija motiva za upis – određeni interes za profesiju pokazuje najviše vrijednosti odnosno 89,2% ukupnog uzorka studenata ističe to kao vodeću motivaciju pri odabiru profesije. U odnosu na to, vidljivo je kako se studenti pri odabiru profesije najviše vode intrinzičnom motivacijom odnosno svojim vlastitim nahođenjima, dok samo 16.6% studenata u ovom uzorku navodi da ih je na upis studija motivirala neka njima važna osoba (Potočnik, 2008).

U našem bliskom susjedstvu, u Srbiji, 2011. godine provedeno je zanimljivo istraživanje pod nazivom „*Psihološke karakteristike budućih pomagača: empatičnost i vezanost studenata psihologije*“ s uzorkom studenata psihologije (N=452) i studenata nepomagačkih profesija (N=402) (Dimitrijević, Hanak i Milojević, 2011). Autori navode kako se iz pregleda rezultata

ovog istraživanja može zaključiti da su studenti psihologije, kao i studenti ostalih pomagačkih profesija, osobe koje u sebi posjeduju motivaciju i sposobnost nošenja s vlastitim i tuđim psihološkim stanjima. Jedna od varijabli koja se pokazala statistički značajno različita u usporedbi studenata pomagača i studenata nepomagača pod nazivom „*Nerazriješene obiteljske traumatizacije*“ pokazuje da studenti pomagači ostvaruju značajno više rezultate na toj varijabli. U odnosu na razlike između brucoša (studenata prve godine) i studenata viših godina studija, autori navode kako studenti viših godina uspijevaju bolje proraditi i integrirati vlastita traumatska iskustva iz djetinjstva u svojim obiteljima te da mogu uspješnije regulirati svoje negativne osjećaje. Osim toga, u ovom se istraživanju naglašava kako su budući profesionalni pomagači motivirani za taj poziv ranim nepovoljnim iskustvima u svojoj obitelji. Autori pojašnjavaju kako pomagači na taj način pokušavaju izbjeći traženje pomoći odnosno uvjereni su kako će na taj način pomoći i sebi. Upravo se navedeno može povezati s konceptom ranjenog pomagača i s inozemnim istraživanjima o vrstama traumatskih iskustava profesionalnih pomagača iz djetinjstva i adolescencije.

Iz svega navedenog proizlazi kako velik broj profesionalnih pomagača ima iskustvo nekog oblika traume iz djetinjstva i adolescencije. Osim toga, pri odabiru profesije upravo ih ta neugodna iskustva motiviraju na pomaganje drugima. Također, vidljivo je da ne postoji, kako u Hrvatskoj, tako ni u svijetu istraživanje o povezanosti traumatskih iskustava pomagača s njihovom motivacijom za izbor socijalne pedagogije kao profesije. Može se zaključiti da su navedena inozemna istraživanja najviše usmjerena na područje socijalnog rada kao pomagačke profesije te stoga ti podaci mogu poslužiti kao uvid u povezanost trauma i odabira pomagačke profesije. Također, velik je broj istraživanja o konceptu ranjenog pomagača kvalitativnog tipa budući da se radi o malim uzorcima i dubinskim analizama.

Upravo zbog nepostojanja istraživanja o ovoj temi, istraživački dio ovog rada usmjeren je na stjecanje uvida u povezanost traumatskih iskustava iz djetinjstva i adolescencije s motivacijom za odabir socijalne pedagogije kao profesije. Važnost istraživanja proizlazi iz činjenice da je ova tema neistražena, a vrlo značajna u području socijalne pedagogije kao pomagačke profesije.

5. CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja je utvrditi povezanost traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji s vrstom motivacije za odabir profesije kod studentica socijalne pedagogije.

Istraživački problemi i hipoteze istraživanja navedeni su u nastavku:

P1: Postoji li statistički značajna povezanost između broja traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji i različitih vrsta motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije?

H1: Postoji statistički značajna pozitivna povezanost između broja proživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji i motivacije za izbor profesije koja se odnosi na motivaciju za samopomoć i motivaciju za pomoć drugima.

H2: Ne postoji statistički značajna povezanost između broja proživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji i motivacije za samoaktualizaciju te motivacije vezane uz obilježja profesije.

P2: Razlikuju li se sudionice kategorizirane u nisku, srednju i visoku razinu rizika s obzirom na broj traumatskih iskustava u motivaciji za samopomoć kao motivaciji za odabir profesije?

H3: Postoje statistički značajne razlike između sudionica visoke, srednje i niske razine rizika u motivaciji za samopomoć kao motivaciji za odabir profesije na način da je kod sudionica visoke razine rizika u većoj mjeri izražena motivacija za samopomoć od sudionica srednje i niske razine, a kod sudionica srednje razine više izražena nego kod sudionica niske razine rizika.

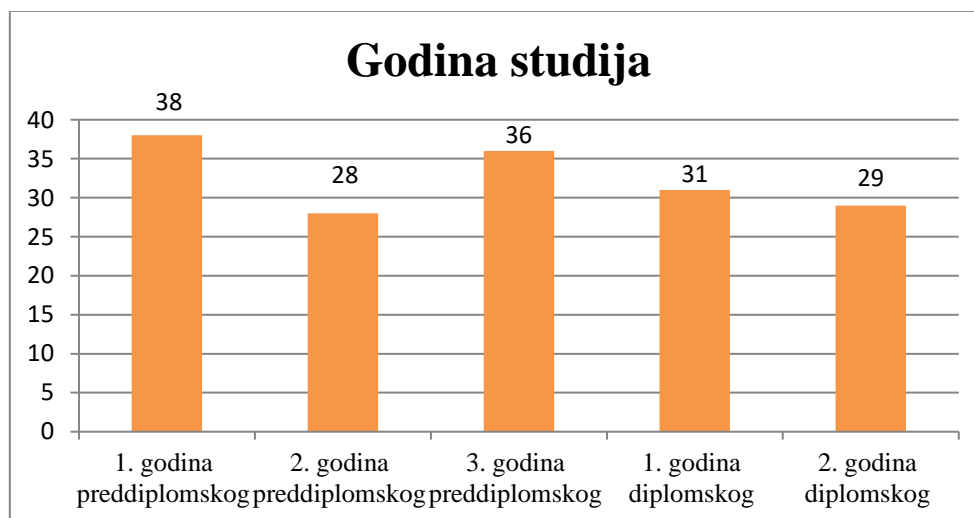
6. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

6.1. Sudionici istraživanja

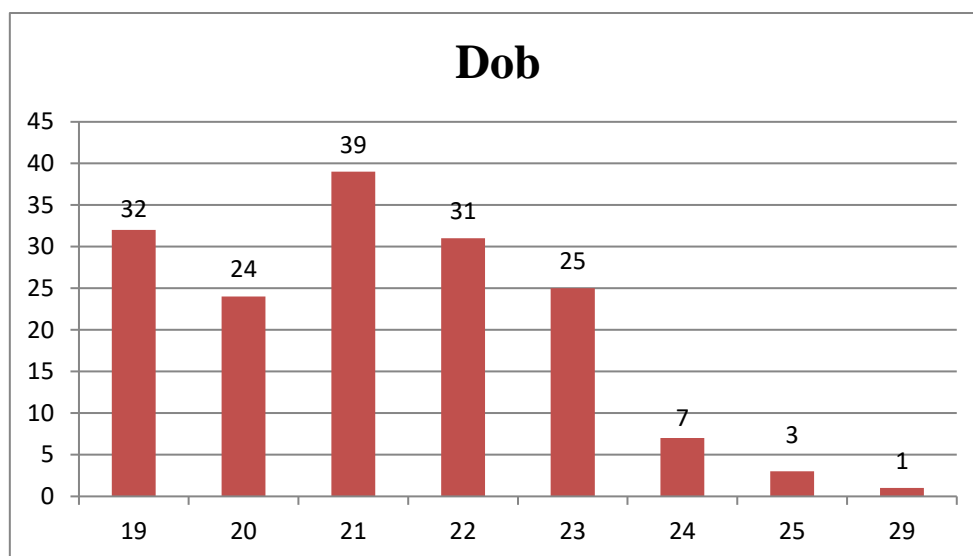
Istraživanje je provedeno s uzorkom od 162 studentice preddiplomskog i diplomskog studija socijalne pedagogije na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu u Zagrebu. Od ukupnog broja sudionica (N=162), sudjelovalo je 38 studentica prve godine preddiplomskog studija, 28 studentica druge godine preddiplomskog studija, 36 studentica treće godine preddiplomskog studija, 31 studentica prve godine diplomskog i 29 studentica druge godine diplomskog studija socijalne pedagogije. *Distribucija sudionica istraživanja obzirom na godinu studija prikazana je na slici 1.*

U odnosu na dob; 32 studentice imaju 19 godina, 24 studentice imaju 20 godina, 39 studentica ima 21 godinu, 31 studentica ima 22 godine, 25 studentica ima 23 godine, 7 studentica ima 24 godine, tri studentice imaju 25 godina te jedna studentica ima 29 godina. *Distribucija sudionica istraživanja obzirom na dob prikazana je na slici 2.*

Sve su sudionice studentice ženskog spola zbog etičkih (pojašnjenih u odlomku o etičkim pitanjima), ali i metodoloških razloga – nedovoljna veličina uzoraka. Naime, manje od deset studenata socijalne pedagogije muškog je spola što je brojka koja je nedovoljna za metodološke obrade, a i potencijalno ugrožava anonimnost sudionika jer je na nekim studijskim godinama samo jedan student muškog spola te bi se pri prikupljanju i obradi podataka znalo o kome je riječ.

Slika 1. Grafički prikaz zastupljenosti sudionica obzirom na godinu studija

Slika 2. Grafički prikaz zastupljenosti sudionica obzirom na dob

6.2. Instrumentarij

Upitnik sociodemografskih obilježja. Kratki upitnik koji se sastoji od dva pitanja: dob i godina studiranja.

Prilagođena verzija Upitnika negativnih iskustava u djetinjstvu (Revised Inventory of Adversive Childhood Experience, ACE, Finkelhor i sur., 2015). Originalni Upitnik Adversive Childhood Experience (Felitti i sur., 1998) je široko primjenjivan upitnik za mjerenje broja i vrsta traumatskih iskustva u djetinjstvu i adolescenciji, odnosno tijekom prvih 18 godina života. Instrument sadrži 10 čestica kojima se mjere negativna iskustva: disfunkcionalnost kućanstva, zanemarivanje te emocionalno, psihičko i fizičko zlostavljanje. Izloženost svakom od iskustava boduje se jednim bodom. Veći rezultat na ovom instrumentu ukazuje na veći broj doživljenih negativnih iskustava. Ovaj upitnik nadogradili su Finkelhor i sur. (2015) dodajući četiri tvrdnje kojima opisuju negativna iskustva za koje su smatrali da su izrazito važni prediktori kasnijeg funkcioniranja: zlostavljanje i isključivanje od strane vršnjaka te nasilje u zajednici. Dakle, instrument se sastoji od 14 tvrdnji, na koje ispitanici odgovaraju sa „da“ ili „ne“ (doživjeli su ili nisu). U istraživanju Finkelhor i sur., (2015), instrument je pokazao dobre metrijska obilježja.

Instrument o motivaciji za izbor profesije (kreiran za potrebe ovog istraživanja). Obzirom da u literaturi nije pronađen adekvatan instrument kojim se mjeri motivacija za izbor profesije, u svrhu provođenja ovog istraživanja, kreiran je instrument na temelju pregleda

literature, odnosno sličnih instrumenata (Di Caccavo, 2002, Stevens i sur., 2010). Instrument se početno sastojao od 43 čestice. Odgovori su ponuđeni na skali Likertovog tipa od 5 stupnja (od „Uopće se ne odnosi na mene“ do „U potpunosti se odnosi na mene“). Faktorskom analizom (Maurović, interni dokument) utvrđena su 4 faktora: motivacija za pomoć drugima, motivacija za samopomoć, motivacija za samoaktualizaciju te motivacija vezana uz obilježja profesije. Pouzdanost (Cronbach α) navedenih faktora je visoka, odnosno zadovoljavajuća, od 0.91 (samopomoć), 0.75 (samoaktualizacija), 0.78 (pomoć drugima) i (0.71) obilježja profesije. Isključeno je 11 čestica te sada instrument ima 32 čestice.

6.3. Način prikupljanja podataka

Podaci su prikupljeni u svrhu ovog istraživanja na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu u razdoblju od 9. do 15. travnja 2019. godine u okviru nastave iz različitih kolegija putem papir-olovka upitnika. Sudjelovanje u istraživanju je dobrovoljno te je ispunjavanje upitnika bilo u potpunosti anonimno. Za sudjelovanje je u prosjeku bilo potrebno 15 minuta.

6.4. Etička pitanja

Prije samog početka provođenja istraživanja zatražena je suglasnost za provedbu od Etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta. Kao što je već spomenuto, sudjelovale su samo studentice ženskog spola zbog nedovoljnog broja studenata muškog spola. Na taj se način izbjeglo moguće prepoznavanje o kojem se sudioniku radi tijekom analize podataka iz upitnika.

Nakon što su pojašnjeni ciljevi istraživanja, sudionicama se istaknula dobrovoljnost sudjelovanja, kao i mogućnost odustajanja u svakom trenutku. Prilikom prikupljanja podataka, uz sudionice je bila prisutna i voditeljica istraživanja te im je pojašnjavala eventualne nejasnoće.

U istraživanju se jamčila anonimnost prikupljenih podataka, izjavom potpisanom od strane voditeljice istraživanja. Sudionicama je bilo naglašeno da će podaci iz istraživanja biti

prikazani grupno i da se niti jedna sudionica neće posebno izdvajati. Naposljetku, sudionicima je ponuđen uvid u rezultate nakon provedbe istraživanja i obrade podataka.

Budući kako je istraživanje obuhvaćalo i upitnik kojim se istražuju negativni životni događaji tijekom djetinjstva i adolescencije, na početnoj stranici istraživanja navedene su adrese i kontakti savjetovališta gdje sudionice mogu potražiti pomoć u slučaju da upitnik izazove osjećaj nelagode/neugodne osjećaje uslijed prisjećanja na teška životna iskustva.

6.5. Metode obrade podataka

U svrhu ostvarivanja postavljenih ciljeva ovog istraživanja koristile su se metode deskriptivne statistike (aritmetička sredina, standardna devijacija, frekvencije odgovora), Kruskal Wallisov test te Mann Whitneyev U-test.

7. REZULTATI

7.1. Traumatska iskustva u djetinjstvu i adolescenciji

U tablici 1. prikazane su deskriptivne vrijednosti (aritmetička sredina, standardna devijacija, mod, medijan te najmanji i najveći rezultat) za faktor *Traumatska iskustva u djetinjstvu i adolescenciji*.

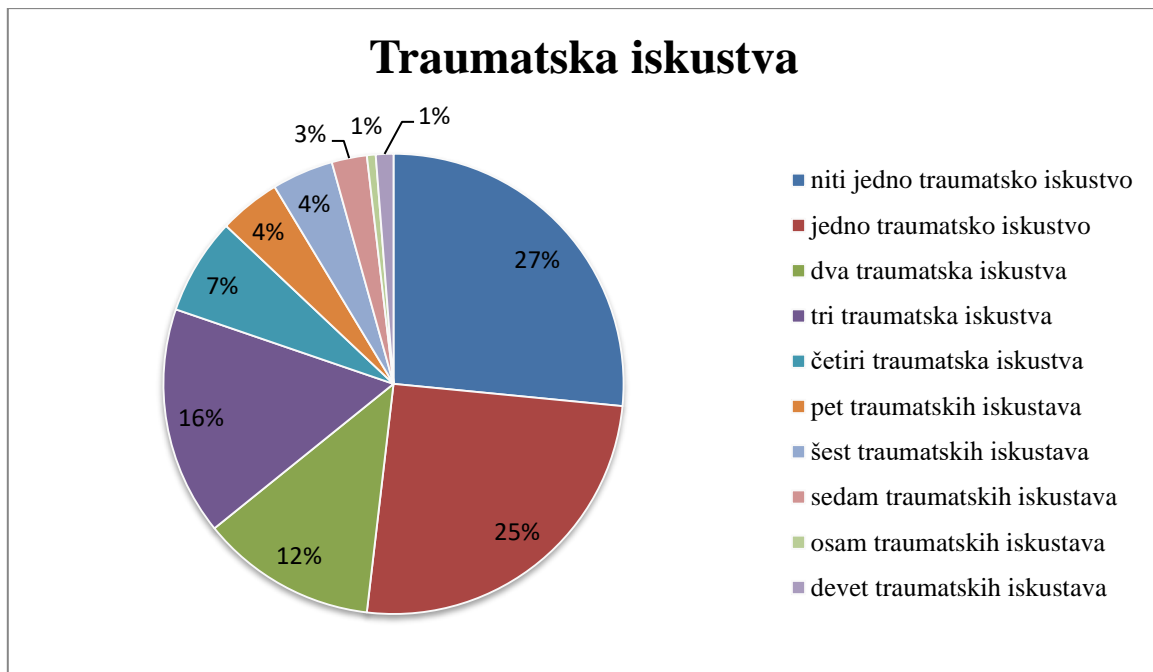
Tabela 1. Deskriptivne vrijednosti za faktor Traumatska iskustva u djetinjstvu i adolescenciji

Aritmetička sredina (M)	2.06
Standardna devijacija (SD)	2.07
Mod (D)	.00
Medijan (C)	1.00
Najmanji rezultat (Min)	.00
Najveći rezultat (Max)	9.00

Ukupno je bilo 14 čestica odnosno 14 traumatskih iskustava u ovom faktoru, a sudionice su zaokruživale „DA“ ukoliko su doživjele konkretno traumatsko iskustvo odnosno „NE“ ukoliko nisu doživjele konkretno iskustvo. Raspon rezultata dobivenih istraživanjem kreće se od min 0 do max 9 pri čemu 0 označava *niti jedno doživljeno traumatsko iskustvo*, a 9 označava da je *najveći broj traumatskih iskustava koje je neka od sudionica doživjela devet*.

Provedenim Kolomogorov-Smirnovljevim testom pokazalo se kako dobivena distribucija statistički značajno odstupa od Gaussove (normalne) krivulje (KS= 0.214; p<0.05). U skladu s tim, aritmetička sredina nije dobar indikator broja doživljenih traumatskih iskustava kod studentica socijalne pedagogije. Vrijednost moda, koja iznosi 0, pokazuje kako najviše studentica nije doživjelo niti jedno traumatsko iskustvo. Konkretno, ukupno je 43 sudionice (26.5%) navelo da nije doživjelo niti jedno traumatsko iskustvo u djetinjstvu i adolescenciji, 41 sudionica (25.3%) doživjela je jedno traumatsko iskustvo, 20 sudionica (12.3%) doživjelo je dva traumatska iskustva, 26 sudionica (16%) tri traumatska iskustva, 11 sudionica (6.8%) četiri traumatska iskustva, 7 sudionica (4.3%), pet odnosno šest traumatskih iskustava, 4 sudionice (2.5%) sedam traumatskih iskustava, 1 sudionica (0,6%) doživjela je osam

traumatskih iskustava te 2 sudionice (1.2%) devet traumatskih iskustava. Na slici 3. prikazana je zastupljenost broja doživljenih traumatskih iskustava.

Slika 3. Grafički prikaz zastupljenosti broja doživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji

U literaturi, Rutter (1979; prema Clements, Aber i Seidman, 2008) naglašava kako četiri i više traumatskih/rizičnih iskustava predstavljaju izrazito visok rizik za negativne razvojne ishode odnosno povećavaju vjerojatnost problema u ponašanju i problema mentalnog zdravlja do deset puta. Prema tom kriteriju, sudionice je moguće razvrstati u razine rizika na način da su sudionice sa četiri i više traumatskih iskustava u kategoriji visokog rizika, sudionice sa jednim do tri traumatska iskustva u kategoriji srednjeg rizika dok su sudionice bez traumatskih iskustava svrstane u kategoriju niskog rizika. Iz navedenog je grafičkog prikaza vidljivo kako je najveći dio sudionica u ovom uzorku (53%) doživjelo jedno do tri traumatska iskustva te pripada u kategoriju srednjeg rizika, 27% nije doživjelo niti jedno traumatsko iskustvo te pripada u kategoriju niskog rizika, a 19.7% je doživjelo četiri i više traumatska iskustva pa pripadaju u kategoriju visokog rizika.

Nadalje, u tablici 2. prikazano je kako su sudionice odgovarale obzirom na pojedine čestice koje se tiču konkretnih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji. Iz tablice je vidljivo kako je gotovo trećina sudionica doživjela iskustvo čestog ili vrlo čestog osjećaja usamljenosti, odbačenosti odnosno da ih nitko ne voli. Sljedeće iskustvo, prema postotku

zastupljenosti odnosi se na iskustvo da je roditelj ili druga odrasla osoba u kućanstvu često vrijeđala, ponižavala, ponašala se kao da će fizički povrijediti sudionicu (27.8%). Također, čak četvrtina sudionica navodi kako je član njihovog kućanstva bio depresivan, mentalno bolestan ili je pokušao suicid. Otprilike petina sudionica navodi iskustvo osjećaja da ih nitko u obitelji ne voli te iskustvo da su ih braća/sestre često ili vrlo često udarali i vrijeđali. Više od trećine sudionica je u nekom trenutku bilo odvojeno od svog biološkog roditelja. U odnosu na najmanje zastupljena traumatska iskustva, jedna je sudionica doživjela traumatsko iskustvo da joj je član obitelji bio u zatvoru. Također, o iskustvu nedovoljno hrane, prljave odjeće i nedostatka odrasle osobe izvještavaju četiri sudionice. Neprimjereni seksualni kontakt u svom kućanstvu doživjelo je ukupno sedam studentica što je poprilično velik broj uzevši u obzir težinu tog traumatskog iskustva.

Tabela 2. Postotci zastupljenosti svake čestice na faktoru Traumatska iskustva u djetinjstvu i adolescenciji

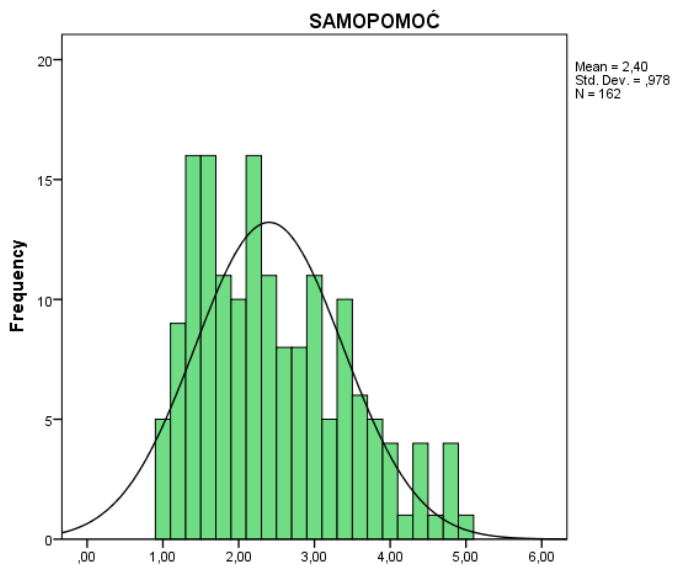
TVRDNJE	DA
1. Je li roditelj ili druga odrasla osoba u kućanstvu često... Psovala, vrijeđala, spuštala, ponižavala vas? ili Ponašala se tako da ste se bojali da će vas fizički povrijediti?	27.8%
2. Je li roditelj ili druga odrasla osoba u kućanstvu često... Gurala, hvatala na grub način, šamarala vas, bacala nešto na vas? ili Udarila vas tako snažno da ste imali modrice ili ste bili ozlijeđeni?	8.6%
3. Je li odrasla osoba, barem 5 godina starija od vas ikada... Dirala ili milovala Vas na seksualni način? ili Pokušala ili imala oralni, analni ili vaginalni seksualni odnos s vama?	4.3%
4. Jeste li se često osjećali da... Vas nitko u obitelji nije volio ili nije mislio da ste važni /posebni? ili Članovi vaše obitelji nisu brinuli jedni za druge, nisu se osjećali bliskima ili podržavali jedni druge?	22.8%
5. Jeste li često osjećali da... Nemate dovoljno hrane, morate nositi prljavu odjeću i da nemate nikoga tko bi vas zaštitio? ili Su vaši roditelji previše pijani ili drogirani kako bi se brinuli o vama ili vas odveli liječniku kada je to bilo potrebno?	2.5%
6. Jeste li ikada bili razdvojeni od biološkog roditelja zbog rastave, razvoda, napuštanja ili nekog drugog razloga?	17.9%
7. Je li vas vaša majka ili maćeha: Često ili vrlo često gurala, zgrabila, šamarala ili bacila nešto na vas? ili Ponekad, često ili vrlo često šutnula, ugrizla, udarila šakom, ili udarila s nekim predmetom? ili Ikada ponavljano udarala nekoliko minuta ili prijetila opasnim predmetom?	13.6%
8. Jeste li živjeli s nekim tko je mnogo pio/bio alkoholičar ili upotrebljavao ulične	17.3%

droge?	
9. Je li neki član vašeg kućanstva bio depresivan, mentalno bolestan ili je pokušao suicid?	24.1%
10. Je li član Vašeg kućanstva bio u zatvoru?	1.9%
11. Jesu li druga djeca, uključujući vašu braću/sestre često ili vrlo često udarala vas, prijetila vam, imala pik na vas, vrijeđala vas?	19.8%
12. Jeste li se često ili vrlo često osjećali usamljeno, odbijeno ili da vas nitko ne voli?	29.6%
13. Jeste li živjeli 2 ili više godina u susjedstvu koje je bilo opasno ili gdje ste vidjeli da su ljudi napadani?	6.8%
14. Je li bilo razdoblje od 2 ili više godina kada je vaša obitelj bila jako siromašna ili je dobivala neki oblik socijalne pomoći?	9.3%

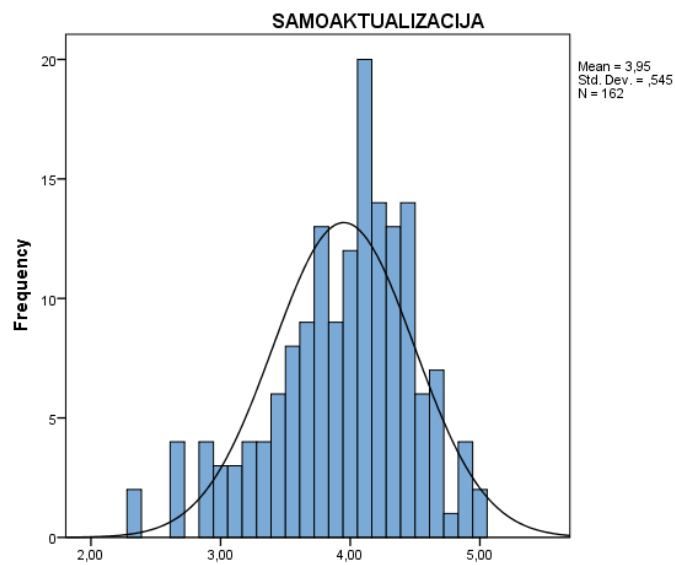
7.2. Vrste motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije

Čestice na ovom instrumentu razvrstane su u četiri skale, ovisno o vrsti motivacije pri odabiru socijalne pedagogije kao profesije: 1) motivacija za samopomoć, 2) motivacija za samoaktualizaciju, 3) motivacija za pomoć drugima i 4) motivacija vezana uz obilježja profesije.

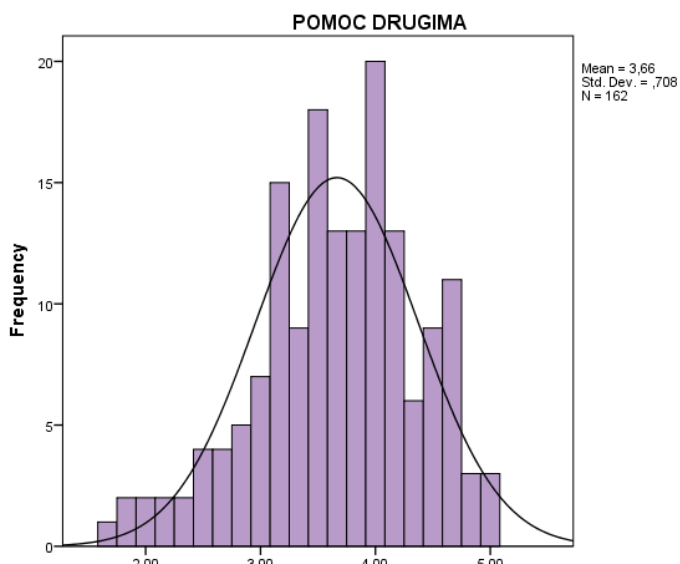
Provedenim Kolomogorov-Smirnovljevim testom utvrđeno je kako dobivena distribucija statistički značajno odstupa od Gaussove (normalne) krivulje za sve četiri skupine motivacije: motivacija za samopomoć (KS=0.102; $p<0.05$), motivacija za samoaktualizaciju (KS=0.116; $p<0.05$), motivacija za pomoć drugima (KS=0.083; $p<0.05$) te motivacija vezana uz obilježja profesije (KS=0.067; $p<0.05$). *Navedeno će biti grafički prikazano na sljedećim slikama (4.,5.,6. i 7.).*

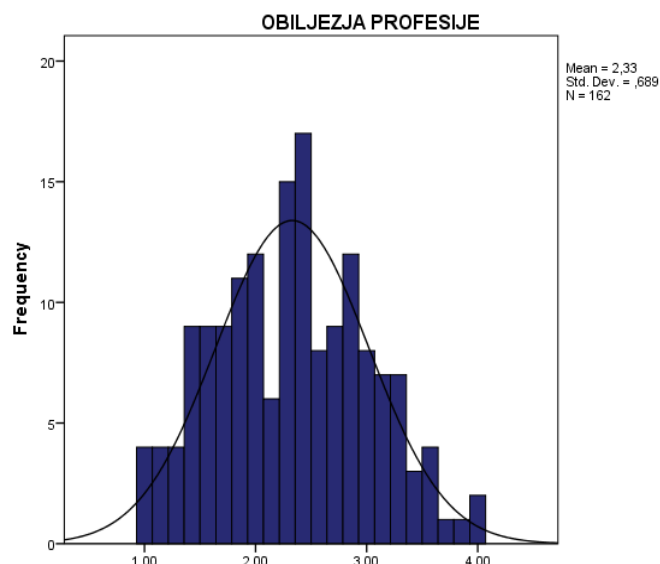
Slika 4. Grafički prikaz pozitivno asimetrične distribucije motivacije za samopomoći

Slika 5. Grafički prikaz negativno asimetrične distribucije motivacije za samoaktualizacijom

Slika 6. Grafički prikaz negativno asimetrične distribucije motivacije za pomoć drugima

Slika 7. Grafički prikaz pozitivno asimetrične distribucije motivacije vezane uz obilježja profesije

U tablici 3. prikazane su deskriptivne vrijednosti (aritmetička sredina, standardna devijacija, mod, medijan te najmanji i najveći rezultat) za svaku od navedenih vrsta motivacije na faktoru *Vrsta motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije.*

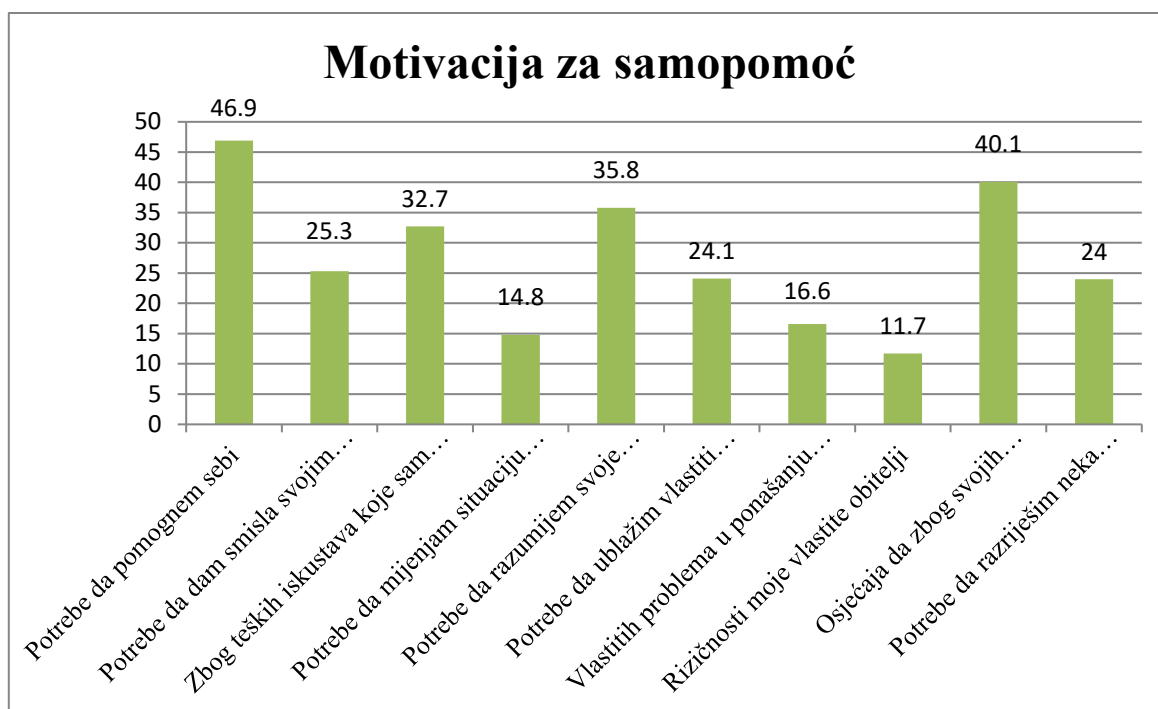
Tabela 3. Deskriptivne vrijednosti za vrste motivacije na faktoru Vrsta motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije

	SAMOPOMOĆ	SAMOAKTUALIZACIJA	POMOĆ DRUGIMA	OBILJEŽJA PROFESIJE
Medijan (C)	2.20	4.06	3.67	2.29
Mod (D)	2.10	4.11	4.00	2.43
Najmanji rezultat (min)	1.00	2.33	1.67	1.00
Najveći rezultat (max)	5.00	5.00	5.00	4.00

Prema rezultatima prikazanim u tablici, vidljivo je kako je dominantna vrijednost odnosno mod najviši u skupini motivacije za samoaktualizaciju (D=4.11), a najniži u motivaciji za samopomoć (D=2.9). Zanimljivo je uočiti kako su najmanji i najveći rezultat zapravo najviši u motivaciji za samoaktualizaciju (min=2.33, max=5.00) dok su najniži u motivaciji vezanoj uz obilježja profesije (min=1.00, max=4.00). Iz navedenog se može pretpostaviti kako su motivi iz skupine motivacije vezane uz obilježja profesije, sudionicama najmanje važni pri odabiru socijalne pedagogije. U nastavku će biti detaljnije predstavljeni rezultati za svaku vrstu motivacije.

7.2.1. Motivacija za samopomoć

Prva skupina motivacije pri odabiru socijalne pedagogije nazvana je „Motivacija za samopomoć“, a uključuje deset čestica odnosno motiva. Dakle, motivi unutar te skupine motivacije su: *potreba da pomognem sebi, potreba da dam smisla svojim teškim iskustvima, teška iskustva koje sam doživjela tijekom djetinjstva i adolescencije, potreba da razumijem svoje odrastanje, potreba da mijenjam situaciju moje obitelji, potreba da ublažim vlastiti osjećaj ranjivosti, zbog mojih vlastitih problema u ponašanju kroz odrastanje, zbog rizičnosti moje vlastite obitelji, zbog osjećaja da zbog svojih teških iskustava mogu razumjeti druge te potreba da razriješim neka svoja stara iskustva.* U odnosu na dobivene rezultate, na slici 8. bit će prikazani postotci zastupljenosti svakog od navedenih motiva. Konkretno, prikazat će se u postotcima koliko je sudionica za svaki od motiva procijenilo da se „uglavnom odnosi na mene“ i „u potpunosti odnosi na mene“.

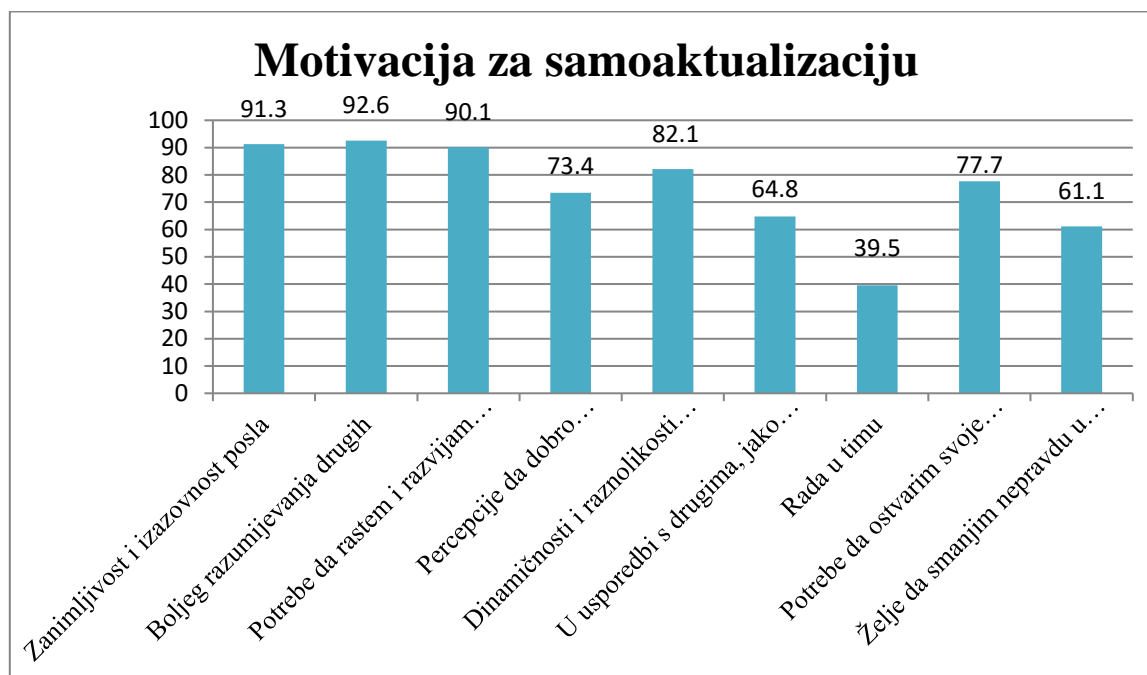
Slika 8 . Grafički prikaz zastupljenosti pojedinih motiva u skupini motivacije za samopomoći

Prema prikazanoj slici, vidljivo je kako je unutar motivacije za samopomoć gotovo polovica sudionica navelo da ih je za odabir socijalne pedagogije motivirala *potreba da pomognu sebi*. Sljedeći po zastupljenosti motiv, kojeg navodi oko 40% sudionica, odnosi se na to da *zbog svojih teških iskustava sudionice mogu razumjeti druge*. Također, ističu se i *potreba da razumijem svoje odrastanje* kod 36% sudionica te *motiv teških iskustava koje sam doživjela tijekom djetinjstva i adolescencije* kod trećine sudionica. Važno je spomenuti kako 24% sudionica kao motiv navodi *potrebu da ublaži vlastiti osjećaj ranjivosti*, a koja možda ponajbolje opisuje koncept ranjenog pomagača. U odnosu na najmanje zastupljene motive u ovoj skupini, sudionice navode *rizičnost vlastite obitelji* (11.7%) i *potrebu da mijenjaju situaciju u vlastitoj obitelji* (14.8%).

7.2.2. Motivacija za samoaktualizaciju

Druga skupina motivacije pri odabiru socijalne pedagogije nazvana je „Motivacija za samoaktualizaciju“, a uključuje devet čestica odnosno motiva. Dakle, motivi unutar te skupine motivacije su: *zanimljivost i izazovnost posla, bolje razumijevanje drugih, potreba da rastem i razvijam se kao kvalitetna osoba, percepcija da dobro komuniciram s drugima, dinamičnost i*

raznolikost posla, u usporedbi s drugima - jako se dobro snalazim s ljudima, rad u timu, potreba da ostvarim svoje potencijale te želja da smanjim nepravdu u društvu. U odnosu na dobivene rezultate, na slici 9. bit će prikazani postotci zastupljenosti svakog od navedenih motiva. Konkretno, prikazat će se u postotcima koliko je sudionica za svaki od motiva procijenilo da se „uglavnom odnosi na mene“ i „u potpunosti odnosi na mene“.

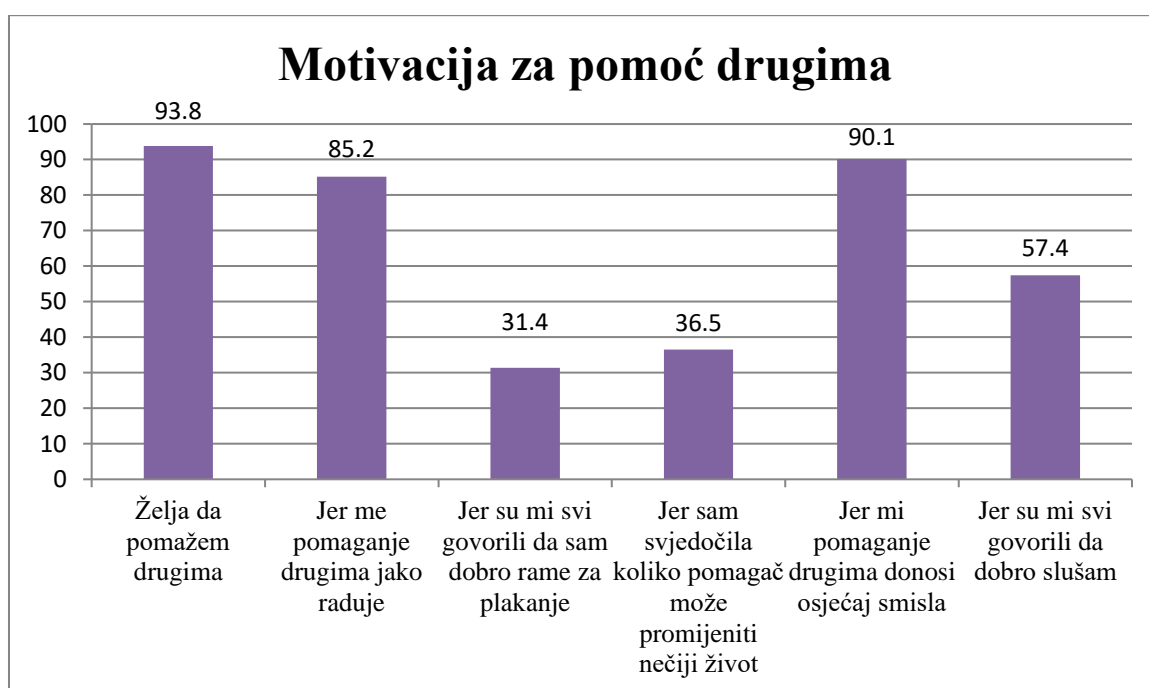

Slika 9. Grafički prikaz zastupljenosti pojedinih motiva u skupini motivacije za samoaktualizaciju

Prema prikazanoj slici, vidljivo je kako je unutar motivacije za samoaktualizaciju preko 90% studentica navelo je da ih je za odabir socijalne pedagogije motivirala *potreba za boljim razumijevanjem drugih, zanimljivost i izazovnost posla, te potreba za rastom i razvojem kao kvalitetna osoba.* Njih preko 70%, odnosno tri četvrtine, kao motive navele su i *potrebu da ostvare svoje potencijale, odnosno percepciju da dobro komuniciraju s drugima.* U odnosu na najmanje zastupljene motive u ovoj skupini, važno je spomenuti *rad u timu* kojeg navodi oko 40% sudionica. Generalno gledajući, rezultati u ovoj skupini motivacije značajno su viši u odnosu na prethodnu skupinu; motivacije za samopomoći.

7.2.3. Motivacija za pomoć drugima

Treća po redu je skupina motivacija za pomoć drugima, a uključuje ukupno šest čestica odnosno motiva. Dakle, motivi unutar te skupine motivacije su: *želja da pomazem drugima, jer me pomaganje drugima jako raduje, jer su me i svi govorili da sam dobro rame za plakanje, jer sam svjedočila koliko pomagač može promijeniti nečiji život, jer mi pomaganje drugima donosi osjećaj smisla i jer su mi svi govorili da dobro slušam*. U odnosu na dobivene rezultate, na slici 10. bit će prikazani postotci zastupljenosti svakog od navedenih motiva. Konkretno, prikazat će se u postotcima koliko je sudionica za svaki od motiva procijenilo da se „uglavnom odnosi na mene“ i „u potpunosti odnosi na mene“.

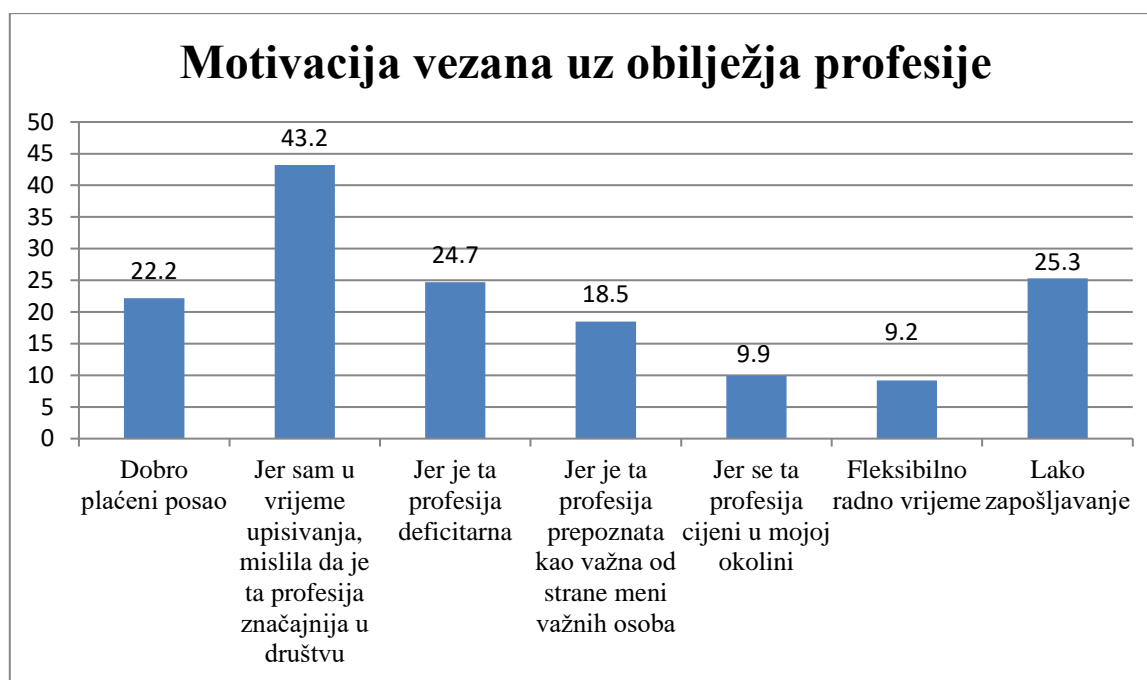

Slika 10. Grafički prikaz zastupljenosti pojedinih motiva u skupini motivacije za pomoć drugima

Prema prikazanoj slici, vidljivo je kako je unutar motivacije za pomoć drugima najviše sudionica (oko 90%) navelo da ih je za odabir socijalne pedagogije motivirala *želja da pomognu drugima* te isto tako *osjećaj smisla koji donosi pomaganje drugima*. Nadalje, kod velike većine sudionica ističe se i motiv *jer me pomaganje drugima jako raduje* (85%). U odnosu na najmanje zastupljene motive u ovoj skupini, sudionice navode česticu *jer su mi svi govorili da sam dobro rame za plakanje* (31%) te česticu *jer sam svjedočila koliko pomagač može promijeniti nečiji život* (37 %).

7.2.4. Motivacija vezana uz obilježja profesije

Četvrta skupina motivacije je motivacija vezana uz obilježja profesije, a uključuje ukupno sedam čestica odnosno motiva. Dakle, motivi unutar ove skupine motivacije su: *dobro plaćen posao, jer sam u vrijeme upisivanja fakulteta mislila da je ta profesija značajnija u društvu, jer je ta profesija deficitarna, jer je profesija prepoznata kao važna od strane meni važnih osoba, jer se ta profesija cijeni u mojoj okolini, fleksibilnost radnog vremena te lako zapošljavanje*. U odnosu na dobivene rezultate, na slici 11. bit će prikazani postotci zastupljenosti svakog od navedenih motiva. Konkretno, prikazat će se u postotcima koliko je sudionica za svaki od motiva procijenilo da se „uglavnom odnosi na mene“ i „u potpunosti odnosi na mene“.

Slika 11. Grafički prikaz zastupljenosti pojedinih motiva u skupini motivacije vezane uz obilježja profesije

Prema prikazanoj slici, vidljivo je kako je unutar motivacije vezane uz obilježja profesije, gotovo polovica sudionica navelo da ih je za odabir socijalne pedagogije motivirala činjenica *da su mislile kako je ova profesija značajnija u društvu*. Sljedeći po zastupljenosti motivi koji navodi četvrtina sudionica kao značajne odnose se na *lako zapošljavanje i deficitarnost profesije*. U odnosu na najmanje zastupljene motive u ovoj skupini, sudionice navode

činjenicu *da se ta profesija cijeni u njihovoj okolini (oko 10%) te fleksibilno radno vrijeme (oko 9%)*. Može se zaključiti kako su rezultati u ovoj skupini motivacije u prosjeku niži nego rezultati u ostale tri skupine motivacije odnosno kako su ekstrinzični motivi manje zastupljeni nego intrinzični kada je riječ o odabiru pomagačke profesije, a to je i u skladu s dosadašnjim istraživanjima.

7.3. Povezanost broja traumatskih iskustava i različitih vrsta motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije

Budući da distribucije svih faktora traumatskih iskustava i motivacije značajno odstupaju od normalne, Gaussove krivulje, u izračunavanju povezanosti broja traumatskih iskustava i različitih vrsta motivacije za odabir socijalne pedagogije kao profesije, korišten je Spearmanov koeficijent korelacije. Rezultati su prikazani u Tablici 4.

Tabela 4. Prikaz povezanosti broja traumatskih iskustava i različitih vrsta motivacije

	Broj traumatskih iskustava	Samopomoć	Samoaktualizacija	Pomoć drugima	Obilježja profesije
Broj traumatskih iskustava	1.000	.618**	-.056	-.012	-.291**
Samopomoć	.618**	1.000	.008	.216**	-.145
Samoaktualizacija	-.056	.008	1.000	.361**	.177*
Pomoć drugima	-.012	.216**	.361**	1.000	.107
Obilježja profesije	-.291**	-.145	.177*	.107	1.000

Kao što je iz tablice vidljivo, postoji statistički značajna visoka pozitivna povezanost između broja traumatskih iskustava i motivacije za samopomoć ($r=.618$; $p<0.05$). Veći broj doživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji povezan je s višom razinom motivacije za samopomoć pri odabiru socijalne pedagogije kao profesije. Konkretno, studentice koje su doživjele veći broj traumatskih iskustava iskazuju višu razinu motivacije za samopomoć. Također, postoji i statistički značajna umjerena negativna povezanost između broja traumatskih iskustava i motivacije vezane uz obilježja profesije ($r=-.291$; $p<0.05$). Veći broj doživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji povezan je s nižom razinom motivacije vezane uz obilježja profesije pri odabiru socijalne pedagogije kao

profesije. Nadalje, može se zaključiti kako ne postoji statistički značajna povezanost između broja traumatskih iskustava i motivacije za samoaktualizaciju ($r=-.056$; $p>0.05$) te između broja traumatskih iskustava i motivacije za pomoć drugima ($r=-.012$; $p>0.05$).

Naposljetku, važno je osvrnuti se na postavljene hipoteze istraživanja (najprije na H1 i H2).

H1: *Postoji statistički značajna pozitivna povezanost između broja proživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji i motivacije za izbor profesije koja se odnosi na motivaciju za samopomoć i motivaciju za pomoć drugima je djelomično prihvaćena.*

Naime, doista je utvrđeno kako postoji statistički značajna pozitivna povezanost između broja proživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji i motivacije za izbor profesije koja se odnosi na motivaciju za samopomoć ($r=.618$; $p<0.05$). Dakle, veći broj doživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji povezan je s višom razinom motivacije za samopomoć pri odabiru socijalne pedagogije kao profesije. Međutim, nije utvrđena statistički značajna povezanost između broja proživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji i motivacije za izbor profesije koja se odnosi na motivaciju za pomoć drugima ($r=-.012$; $p>0.05$). Dakle, veći broj proživljenih traumatskih iskustava nije povezan s motivacijom za pomoć drugima.

H2: *Ne postoji statistički značajna povezanost između broja proživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji i motivacije za samoaktualizaciju te motivacije vezane uz obilježja profesije je djelomično prihvaćena.*

Naime, doista je utvrđeno kako ne postoji statistički značajna povezanost između broja proživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji i motivacije za samoaktualizaciju ($r=-.056$; $p>0.05$). Dakle, broj proživljenih traumatskih iskustava nije povezan s ovom vrstom motivacije pri odabiru socijalne pedagogije kao profesije. Međutim, utvrđeno je kako postoji statistički značajna umjerena negativna povezanost između broja traumatskih iskustava i motivacije vezane uz obilježja profesije ($r=-.291$; $p<0.05$). Veći broj doživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji povezan je s nižom razinom motivacije vezane uz obilježja profesije pri odabiru socijalne pedagogije kao profesije. Konkretno, studentice koje su doživjele veći broj traumatskih iskustava iskazuju nižu razinu ekstrinzične motivacije (u koju pripada i motivacija vezana uz obilježja profesije).

7.4. Razlike u motivaciji za samopomoć obzirom na broj traumatskih iskustava

Prvi korak u ovoj analizi sastojao se od kategorizacije skupina obzirom na broj traumatskih životnih iskustava. Navedena se kategorizacija napravila na temelju nalaza iz literature (Rutter, 1979; prema Clements, Aber i Seidman, 2008), prema kojima četiri i više traumatskih/rizičnih iskustava predstavlja izrazito visok rizik za negativne razvojne ishode, odnosno povećavaju vjerojatnost problema u ponašanju i problema mentalnog zdravlja do deset puta. Prema tome su sudionice sa četiri i više traumatskih iskustava svrstane u kategoriju visokog rizika. Sudionice sa jednim do tri traumatska iskustva u skupinu srednjeg rizika, dok su sudionice bez traumatskih iskustava svrstane u skupinu niskog rizika. *Navedena kategorizacija prikazana je u tablici 5.*

Tabela 5. Kategorizacija sudionica prema stupnju rizika obzirom na broj doživljenih traumatskih iskustava

Razina rizika	NIZAK RIZIK	SREDNJI RIZIK	VISOKI RIZIK
Broj traumatskih iskustava	0	1 - 3	4 i više
Postotak sudionica	26.5%	53.7%	19.8%

U drugom koraku, provedena je neparametrijska analiza odnosno Kruskal - Wallis test, kako bi se istražile razlike u motivaciji za samopomoć kod ove tri nezavisne skupine sudionica (različite razine rizika). *U tom kontekstu bit će navedeni prosječni rangovi što je prikazano u tablici 6.*

Tabela 6. Razlike u motivaciji za samopomoć kod sudionica različite razine rizika

Vrsta motivacije	Razina rizika	PR	KWHi ²	MWU
Motivacija za samopomoć	Nizak rizik	46.15	54.483***	Nizak rizik < Srednji rizik***
	Srednji rizik	82.28		Nizak rizik < Visoki rizik***
	Visoki rizik	126.89		Srednji rizik < Visoki rizik***

Legenda: ***p<.001

Rezultati Kruskal – Wallisovog testa pokazuju da postoji statistički značajna razlika između tri promatrane skupine sudionica kod motivacije za samopomoć.

Kako bi se istražilo između kojih skupina postoji razlika kod motivacije za samopomoć, primijenjen je Mann – Whitneyew test kao *post-hoc test*. Rezultati provedenog testa pokazuju kako sudionice niske razine rizika pokazuju najmanju razinu **motivacije za samopomoć** u odnosu na sudionice srednje i visoke razine rizika. Također, sudionice srednje razine rizika pokazuju manju razinu motivacije za samopomoć od sudionica visoke razine rizika.

U odnosu na postavljenu hipotezu, može se zaključiti kako je:

H3: *Postoje statistički značajne razlike između sudionica visoke, srednje i niske razine rizika u motivaciji za samopomoć kao motivaciji za odabir profesije na način da je kod sudionica visoke razine rizika u većoj mjeri izražena motivacija za samopomoć od sudionica srednje i niske razine, a kod sudionica srednje razine više izražena nego kod sudionica niske razine u potpunosti prihvaćena.*

Naime, utvrđeno je kako postoje statistički značajne razlike između sudionica visoke, srednje i niske razine rizika u motivaciji za samopomoć i to na način da je kod sudionica koje su kategorizirane u visoku razinu rizika u većoj mjeri izražena motivacija za samopomoć od sudionica srednje i niske razine. Isto tako, motivacija za samopomoć izraženija je kod sudionica srednje razine rizika nego kod sudionica niske razine rizika.

8. RASPRAVA

Rezultati deskriptivne analize pokazuju kako je na uzorku N=162 studentice socijalne pedagogije, ukupno N=118 (73%) studentica doživjelo barem jedno traumatsko iskustvo u djetinjstvu i adolescenciji. Odnosno, gotovo 20% studentica doživjelo je četiri i više traumatskih iskustava, što predstavlja izrazito visoki rizik za razvojne ishode (Rutter, 1979; prema Clements, Aber i Seidman, 2008). Također, od ukupno četrnaest traumatskih iskustava navedenih u upitniku, najveći rezultat (broj traumatskih iskustava po osobi) iznosi devet. Ovaj rezultat potiče na promišljanje koliko je zapravo velik postotak ranjenih pomagača te isto tako o tome koliko nerijetko ljudi nisu svjesni što su sve možda njihove kolegice, kolege, osobe s kojima studiraju, proživjele do sada i što ih je istinski motiviralo za pomagačku profesiju. Nerijetko se govori o sramu i stigmatizaciji, pa se sukladno tomu, od ranjenih pomagača „ne očekuje“ da potraže pomoć ili podršku. Jednostavno, uvjerenje je kako oni trebaju znati i moći sami sebi pomoći. No, je li to zaista tako?

Budući kako se pregledom literature (Black, Jeffreys i Hartley, 1993) te različitih stranih istraživanja mogu pronaći podaci da je u prosjeku između 7% i 55% studenata pomagačkih profesija doživjelo iskustvo nekog oblika nedaća u djetinjstvu, može se zaključiti kako je dobiveni postotak u ovom istraživanju iznimno visok, štoviše viši od prosjeka. Također, uzevši u obzir da se radi o doista ozbiljnim traumatskim iskustvima, rezultati na pojedinim česticama ukazuju na to kako je značajan broj studentica socijalne pedagogije doista ranjeni pomagač u pravom smislu tog koncepta.

U odnosu na pojedinačne čestice odnosno traumatska iskustva, trećina sudionica doživjela je iskustvo čestog ili vrlo čestog osjećaja usamljenosti, odbačenosti odnosno da ih nitko ne voli i to se iskustvo zapravo najviše ističe. Potreba za pripadanjem, ljubavi i pažnjom posebice je izražena u djetinjstvu i adolescenciji pa tako ne iznenađuje da izostanak adekvatnog odgovora na te potrebe, od strane roditelja ili drugih važnih osoba, može negativno utjecati na razvoj osobe.

Uspoređujući dobivene rezultate s rezultatima drugih istraživanja, zanimljivo je vidjeti kako 17.3% studentica u ovom istraživanju navodi da je živjelo sa članom obitelji koji je bio alkoholičar ili upotrebljavao droge dok je, primjerice, u istraživanju na uzorku studenata socijalnog rada (Black i sur., 1993), utvrđeno da je čak 44% do 55% studenata doživjelo iskustvo zlorabe sredstava ovisnosti unutar obitelji. Međutim, usporedno je istraživanje

poprilično zastarjelo pa se ovdje može govoriti i o utjecajima razdoblja i kulture u kojem se istraživanje provodi.

Nadalje, 27.8% sudionica u ovom istraživanju doživjelo je iskustvo da ih je roditelj ili druga odrasla osoba u kućanstvu često vrijeđala, ponižavala te fizički povrijeđivala, a ti se podaci slažu s podacima iz već spomenutog istraživanja (Black i sur., 1993) koje izvještava o iskustvu zlostavljanja i zanemarivanja u rasponu od 17% do 35%. Također, kvantitativno istraživanje koje je proveo Horton, 2009. godine na uzorku od 68 studenata socijalnog rada utvrdilo je kako je 28% studenata u prošlosti doživjelo fizički napad.

Također je zanimljivo usporediti kako 24% sudionica u ovom istraživanju navodi da je član njihovog kućanstva bio depresivan, mentalno bolestan ili je pokušao suicid, a istraživanje (Black i sur., 1993) govori o prisutnosti simptoma psihopatologije članova obitelji kod 43% studenata tijekom djetinjstva i adolescencije. Ovaj postotak je zaista zabrinjavajući i upravo je takvim iskustvima potrebno dati prostora u smislu prorade i terapije nakon proživljavanja istog. Naime, problemi mentalnog zdravlja članova obitelji predstavljaju izrazito visoki rizik za razvojne ishode. Uzevši za primjer depresivne roditelje koji nisu usklađeni s potrebama i emocijama svog djeteta, činjenica je kako oni nerijetko prepuštaju djetetu da se samo nosi sa svojom ljutnjom, tugom i strahovima, a samim time dijete prepuštaju i vlastitom problematičnom ponašanju (Vučić i Ekić, 2015). Isti autori također navode kako zanemarivanje od strane depresivnih roditelja dovodi do nesposobnosti djece da prepoznaju svoje emocije i ponašanje te da njima upravljaju. Prema istraživanju Medicinskog fakulteta sveučilišta u New Yorku provedenom na više od 20 000 obitelji, 2 200 djece s depresivnim očevima, 3 800 djece s depresivnim majkama te 5 000 djece u slučajevima kad su oba roditelja patila od depresivnog poremećaja, manifestiralo je ponašanje koje se karakterizira kao problematično odnosno neprimjereno emotivno funkcioniranje (Vučić i Ekić, 2015).

Ispitivanjem motivacije odnosno vrsta motivacije za odabir socijalne pedagogije, kao najznačajnija motivacija ističe se **motivacija za samoaktualizacijom**. Naime, kod svih je sudionica izražena ta vrsta motivacije u smislu da su najviši postotci na pojedinim motivima/česticama unutar te skupine. Međutim, kod sudionica koje su doživjele veći broj traumatskih iskustava, značajna je **motivacija za samopomoći** pa je tako utvrđeno da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između broja proživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji i motivacije za izbor profesije koja se odnosi na motivaciju za samopomoć ($r=.618$; $p<0.05$). Dakle, veći broj doživljenih traumatskih iskustava u djetinjstvu

i adolescenciji povezan je s višom razinom motivacije za samopomoć pri odabiru socijalne pedagogije kao profesije. Ovakav rezultat ne iznenađuje budući da cijeli koncept ranjenog pomagača govori o tome kako profesionalni pomagači odabiru svoju profesiju motivirani prvenstveno kako bi pomogli sebi, a potom i drugima. O tome govore i rezultati desetogodišnjeg longitudinalnog istraživanja (Hanson i McCullagh, 1995; prema Waterman, 2002) na uzorku studenata prvostupnika socijalnog rada. Naime, najčešća motivacija koju ti studenti navode kao odgovor na pitanje što ih je motiviralo za upravo tu profesiju jest potreba za razumijevanjem samoga sebe, a potom i altruizam.

Promišljajući o rezultatima tog istraživanja (koji ističu važnost altruizma kao motiva), zaista je iznenađujući podatak da broj traumatskih iskustava u djetinjstvu i adolescenciji nije bio statistički značajno povezan s motivacijom za pomoć drugima kod sudionica u ovom istraživanju ($r=-.012$; $p>0.05$). Iako su rezultati na pojedinim česticama unutar te vrste motivacije visoki, veći broj proživljenih traumatskih iskustava ne utječe značajno na povećanje motivacije za pomaganjem drugima pri odabiru profesije. Ovaj podatak potiče na promišljanje mogu li se motivacija za samopomoć i motivacija za pomoć drugima zaista „razdvojiti“, u smislu da osoba ponajprije želi pomoći sebi i olakšati svoj život nakon proživljenih traumatskih iskustava. Kao mogući razlog ovakvom rezultatu, može se raspravljati o pretpostavci da su sudionice ovog istraživanja odabrale socijalnu pedagogiju prvenstveno kako bi pomogle sebi u svrhu pomaganja drugima. Točnije, da bi mogle i znale pomoći drugima, najprije žele osvijestiti mogućnost samopomoći pa se to može smatrati kao objašnjenje za ovakav rezultat. Primjerice, ukoliko nauče i utvrde što funkcionira na njihovom vlastitom primjeru, što im pomaže, što ih ohrabruje i olakšava im nošenje s ranama koje su proživjele, mogu to prenositi i primjenjivati u radu s korisnicima (naravno, pod pretpostavkom da su okolnosti takve da se naučeno i proživljeno može koristiti u pomagačkom radu). Također, moguće je diskutirati o jasnoći i shvaćanju pojedinih čestica.

Zanimljivo je spomenuti kako je motivacija vezana uz obilježja profesije statistički značajno negativno povezana s brojem proživljenih traumatskih iskustava. Ovaj rezultat ukazuje na to kako sudionice koje su proživjele traumatska iskustva imaju veću intrinzičnu motivaciju, što je također u skladu sa teorijskim spoznajama o konceptu ranjenog pomagača. Naime, Jung je u svom pojašnjenju ranjenog pomagača naveo kako su pomagači imali neko bolno iskustvo ili su bili suočeni s nedaćama u djetinjstvu u smislu da su doživjeli neki oblik fizičke ili psihičke patnje te da ih je to iskustvo intrinzično motiviralo na bavljenje pomagačkom profesijom (Zerubavel, O'Dougherty Wright, 2012). Ove je rezultate značajno povezati i s rezultatima

već spomenutog longitudinalnog istraživanja kojeg su proveli Hanson i McCullag u desetogodišnjem istraživanju na uzorku studenata socijalnog rada, a prema kojem su motivi poput dobrih uvjeta rada, sigurnosti na radnom mjestu, statusa, ugleda i naknada za posao vrlo nisko rangirani u odnosu na intrinzične motive koji su, tim studentima, najvažniji.

Također, važno je osvrnuti se na kategorizaciju sudionica ovog istraživanja u stupnjeve rizika obzirom na broj proživljenih traumatskih iskustava. Ovim se istraživanjem pokazalo kako veća akumulacija rizika odnosno traumatskih iskustava ima značajnu ulogu u vrsti motivacije pri odabiru socijalne pedagogije kao profesije. Naime, sudionice koje se nalaze u visokoj razini rizika (doživjele četiri ili više traumatskih iskustava), imaju veću razinu motivacije za samopomoći nego sudionice u srednjoj i niskoj razini rizika. Utvrđeno je, dakle, da postoje statistički značajne razlike u motivaciji za samopomoć kod ove tri skupine sudionica. To se također može povezati s Jungovim konceptom i motivima koji su u pozadini.

9. ZAKLJUČAK

Motivacija je nužan preduvjet koji treba biti prisutan ukoliko se nešto želi raditi uspješno, kvalitetno i adekvatno. Bez motivacije za neki posao, pa i za uobičajene svakodnevne aktivnosti, vjerojatno se neće postići željeni učinci, a niti zadovoljstvo u konačnici. Prilikom odabira profesije, ljudi su vođeni brojnim motivima odnosno onime što ih potiče na bavljenje baš tom profesijom. Motivi mogu biti intrinzični, koji su u kontekstu ovog rada, značajniji te ekstrinzični odnosno vanjski motivi koji također mogu imati važnu ulogu u procesu odabira profesije. Kada je riječ o pomagačkim profesijama i konceptu ranjenog pomagača, neosporno je naglašavati važnost upravo intrinzične motivacije te posebice motivacije za samopomoći. Ono što se čini ključnim u životu ranjenog pomagača jest njegovo traumatsko iskustvo te povijest patnje koju je proživio. Upravo ta patnja i osjećaj ranjivosti mogu biti najvažniji motivi pri odabiru pomagačke profesije.

U skladu s time, temeljem dostupne literature, vidljivo je kako proživljena traumatska iskustva iz djetinjstva i adolescencije značajno utječu na motivaciju za odabir pomagačke profesije. Najviše je radova i istraživanja o ovoj tematici u području socijalnog rada dok za socijalnu pedagogiju do sada nije postojalo niti jedno konkretno istraživanje. Iz tog je razloga provedeno ovo istraživanje na uzorku studentica socijalne pedagogije. Rezultati ovog istraživanja od iznimnog su značaja budući da u Republici Hrvatskoj tematika ranjenog pomagača nije u dovoljnoj mjeri prepoznata, a niti dovedena u vezu s vrstom motivacije za odabir profesije.

Uzevši u obzir sve teorijske koncepte i objašnjenja te isto tako sva dostupna istraživanja o ovoj temi, može se zaključiti kako su studentice socijalne pedagogije u ovom istraživanju potvrdile dosadašnje spoznaje o konceptu ranjenog pomagača. Isto tako, na ovom je uzorku potvrđeno kako su proživljena traumatska iskustva značajno utjecala na vrstu motivacije pri odabiru profesije. Štoviše, potvrđeno je i kako akumulacija traumatskih iskustava doprinosi povećanoj motivaciji za samopomoći. Čini se jasnim zašto ta vrsta motivacije i jest povišena kod studentica ranjenih pomagačica. Naime, iskustvo ranjivosti, boli i patnje može se „liječiti“ kroz učenje kako pomagati drugima. Potiskivanje, skrivanje kao i negiranje postojanja i bivanja ranjenim, može pomagaču stvarati dodatni pritisak i nepovoljno utjecati na njegov rad, ali i mentalno zdravlje.

Upravo zbog spomenutog mogućeg negativnog utjecaja iskustva ranjivosti, važno je, prije svega, osnažiti (buduće) pomagače kako bi oni mogli osnaživati druge. To je moguće na razne načine, od poticanja da se uključe u savjetovanje, psihoterapiju, superviziju te druge načine rada na sebi. Dakako, preduvjet za takvo nešto je smanjivanje stigmatizacije vezane uz traženje pomoći kod profesionalnih pomagača i studenata pomagačkih profesija. Ono što se nerijetko javlja kao otežavajuća okolnost, a već je više puta spomenuto u ovom radu, jest stav i mišljenje kako si profesionalni pomagači moraju moći sami pomoći pa zbog toga ne žele potražiti pomoć niti sudjelovati u ovakvim oblicima pomoći. Također, u samom studijskom programu (socijalna pedagogija), bilo bi potrebno i važno dodatno obogatiti sadržaj temama koje se odnose na rad na vlastitom rastu i razvoj. U odnosu na spomenute oblike pomoći, potrebno je naglasiti kako je upravo supervizija primjeren oblik podrške za sve pomagače koji, između ostalog, pružaju psiho-socio-pedagošku pomoć te je ujedno jedan od adekvatnih načina zaštite mentalnog zdravlja i poboljšavanja kompetencija za rad s korisnicima (Kusturin, 2007). Neosporno je kako studenti socijalne pedagogije tijekom svog obrazovanja na fakultetu usvajaju određeni stupanj znanja i vještina koje mogu koristiti u svom pomagačkom radu međutim ovdje je važno naglasiti cjeloživotno učenje i ulaganje u sebe odnosno u svoj osobni rast i razvoj. Upravo se redovite supervizije mogu smatrati jednim od najdjelotvornijih načina ulaganja u sebe i samopomoći.

Važno je, dakle, prihvatiti, proraditi i živjeti sa svojom ranjivosti te ju pri tome „iskoristiti“ na najbolji mogući način – kroz pomoć i samopomoć. Sudionice ovog istraživanja na pravom su putu da to i ostvare, odabrale su poziv za pomagačku profesiju kojom će moći ostvariti značajne rezultate kako u pomoći drugima, tako i u samopomoći.

10. LITERATURA

1. Ajduković, M. i Ajduković, D. (1996): Zašto je ugroženo mentalno zdravlje pomagača. U D. Ajduković i M. Ajduković (ur.), *Pomoć i samopomoć u skrbi za mentalno zdravlje pomagača* (3-11). Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
2. Arambašić, L. (1996). Trauma. U J. Pregrad (ur.), *Stres, trauma, oporavak* (147-150). Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
3. Bouillet, D. i Uzelac, S. (2007). *Osnove socijalne pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga
4. Bouillet, D. i Poldrugač, Z. (2011): Stanje i perspektive suvremene socijalne pedagogije. U Poldrugač, Z., Bouillet, D. i Ricijaš, N. (ur.), *Socijalna pedagogija-znanost, profesija i praksa u Hrvatskoj* (97- 123). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
5. Bašić, J., Mikšaj-Todorović, Lj. i Mejovšek, M. (1999). Znanstveno-teorijska utemeljenost identiteta socijalne pedagogije. *Kriminologija i socijalna integracija*, 7 (1), 7-20.
6. Beck, M. (2004). *Motivacija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
7. Black, P. N., Jeffreys, D. i Hartley, E. K. (1993). Personal history of psychosocial trauma in the early life of social work and business students. *Journal of Social Work Education*, 29 (2), 171-180.
8. Barnett, M. (2007). What brings you here? An exploration oft he unconscious motivations of those who choose to train and work as psychotherapists and counselors. *Psychodynamic Practice*, 13, 257-274.
9. Cain, N. R. (2000). Psychotherapists with personal histories of psychiatric hospitalization: Countertransference in wounded healers. *Psychiatrics Rehabilitation Journal*, 24 (1), 22-28.
10. Clements, M., Aber, J. L., Seidman, E. (2008). The dynamics of life stressors and depressive symptoms in early adolescence: a test of six theoretical models. *Child Development*. 79 (4), 1168-1182.
11. Dimitrijević, A., Hanak, N., i Milojević, S. (2011). Psihološke karakteristike budućih pomagača: empatičnost i vezanost studenata psihologije. *Psihologija*, 44(2), 97-115.
12. Didham, S., Dromgole, L., Csiernik, R., Karley, M. L. i Hurley, D. (2011). Trauma exposure and the social work practicum. *Journal of Teaching in Social Work*, 31 (5), 523-537.

13. DiCaccavo, A. (2002). Investigating individuals' motivation to become counselling psychologist. The influence of early caretaking roles within the family. *Psychology and Psychotherapy*, 75, 463-472.
14. Gold, P. (2015). Doživljaj profesionalnog identiteta studenata socijalne pedagogije (Diplomski rad). Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
15. Galić, M. (2016): Motivacija zaposlenika u odgojno-obrazovnom centru „Ivan Štark“. (Diplomski rad). Ekonomski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek.
16. Grant D. Miller i Dewitt C. Baldwin (1987): Implications of the Wounded-Healer Paradigm for use of the Self in Therapy. *Journal of Psychotherapy and The Family*, 3 (1), 139-151.
17. Gore, M. T. i Black, P. J. (2009). Bachelor of Social Work (BSW) student's prior sexual abuse victimization. *Journal of Teaching in Social Work*, 29 (4), 449-460.
18. Hrvatska enciklopedija. Posjećeno 28.02.2018. na mrežnoj stranici Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50537>.
19. Hamalainen, J. (2001). Razvoj socijalne pedagogije kao akademske discipline. *Kriminologija i socijalna integracija*, 9 (1-2), 61-70.
20. Hamalainen, J. (2005). Socijalna pedagogija kao akademska disciplina u obitelji socijalnih znanosti: Finski scenarij. *Kriminologija i socijalna integracija*, 13 (2), 87-91.
21. Jakšić, J. (2003). Motivacija: Psihopedagoški pristup. *Kateheza*, 25 (1), 5-16.
22. Jurišić, J. (2016): Motivacija zaposlenika. (Diplomski rad). Ekonomski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek.
23. Jackson W. S. (2001). Presidential Address: The Wounded Healer. *Bulletin od the History of Medicine*, 75 (1), 1-36.
24. Jackson, H. i Nuttall, R. (1994). Personal history of childhood abuse among clinicians. *Child Abuse & Neglect*, 18 (5), 455-472.
25. Koller-Trbović, N. (1999). Mjesto i uloga socijalne pedagogije danas. *Kriminologija i socijalna integracija*, 7 (1), 21-24.
26. Kusturin, S. (2007). Supervizija - oblik podrške profesionalcima. *Metodički ogledi*, 14 (1), 37-48.
27. Luthar, S. S., Cicchetti, D., Becker, B. (2000). The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work. *Child Development*, 71 (3), 543-562.

28. Mitrić, I. (2018). Samoprocjena kompetentnosti stručnjaka u sustavu socijalne skrbi za rad s mladima s problemima u ponašanju. (Diplomski rad). Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
29. Maurović, I. (2015). Otpornost adolescenata u dječjim domovima. (Doktorska disertacija). Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
30. Newcomb, M., Burton, J., Edwards, N. i Hazelwood, Z. (2015). How Jung's concept of the wounded healer can guide learning and teaching in social work and human services. *Advances in Social Work and Welfare Education*, 17 (2), 55-68.
31. Petričević, D. (2011). Prilog raspravi o profesiji: andragog. *Andragoški glasnik* 15 (1), 11-28.
32. Potočnik, D. (2008). Izbor studija: motivacijska struktura upisa i očekivani uspjeh u pronalasku željenog posla. *Sociologija i prostor*, 46(3-4), 265-284.
33. Pavlović, I. (2015). Narcizam. (Diplomski rad). Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
34. Profaca, B. i Arambašić, L. (2009). Traumatski događaji i trauma kod djece i mladih. *Klinička psihologija*, 2(1-2), 53-73.
35. Profaca, B. (2016). Traumatizacija djece i mladih. *Ljetopis socijalnog rada*, 23 (3), 345-361.
36. Ricijaš, N., Huić, A. i Branica, V. (2006). Zadovoljstvo studijem i samoprocjena kompetentnosti studenata nekih pomagačkih profesija. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 42 (2), 51-68.
37. Regehr, C., Stalker, C. A., Jacobs, M. i Pelech, W. (2001). The gatekeeper and the wounded healer. *The Clinical Supervisor*, 20 (1), 127-143.
38. Rompf, E. L. i Royse, D. (1994). Choice of social work as a career: Possible influences. *Journal of Social Work Education*, 30 (2), 163-171.
39. Ryan, R. M., Deci, E. L. (2002): Overview of self-determination theory: An organismic dialectical perspective. U: Deci, E.L., Ryan, R.M. (ur.). *Handbook of self-determination research* (3–33). NY: University of Rochester Press. Rochester
40. Smith, M. K. (2002). Socijalna pedagogija. *Kriminologija i socijalna integracija*, 10 (1), 99-102.
41. Subotić, Z. (1996). Zdrave i patološke reakcije na traumu. U J. Pregrad (ur.), *Stres, trauma, oporavak* (151-158) Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

42. Stjepanović, M., Jendričko, T., i Ostojić, D. (2015). Uloga socijalnog radnika u socioterapijskim i psihosocijalnim postupcima kod osoba s rizikom razvoja depresije uzrokovane stresnim životnim događajima. *Socijalna psihijatrija*, 43(1), 0-43.
43. Topić, B. (2016), Mentalno zdravlje profesionalnih pomagača. (Diplomski rad). Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
44. Topić Lukačević, S. i Bagarić, A. (2018). Teorijski koncepti narcističnog poremećaja ličnosti. Prikaz narcističnog poremećaja u grupnoj analizi. *Socijalna psihijatrija*, 46 (3), 285-306.
45. Uzelac, S. (1999). Socijalna pedagogija – pitanja identiteta. *Kriminologija i socijalna integracija*, 7 (1), 1-6.
46. Volenik, A. (2015). Duhovnost Anonimnih alkoholičara i pastoralno savjetovanje. *Obnovljeni život*, 70 (1), 55-66.
47. Veljković, B. Intervencije u krizi–pomoć žrtvama i pomagačima kroz psihološku integraciju traume. *Godišnjak za psihologiju*, 137-150.
48. Vučić, B. i Ekić, S. (2015). Utjecaj depresivnog roditelja na razvoj djeteta. *Časopis za primijenjene zdravstvene znanosti*, 1 (2), 139-143.
49. Waterman, B. T. (2002). Motivation for choosing social service as a career. *Be Drug Free* [online].
50. Žižak, A. (2011). Socijalna pedagogija u Hrvatskoj: činjenice i refleksije. U Poldrugač, Z., Bouillet, D. i Ricijaš, N. (ur.), *Socijalna pedagogija - znanost, profesija i praksa u Hrvatskoj* (17-37). Zagreb: Edukacijsko rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
51. Zerubavel, N. i Wright, M. O. D. (2012). The dilemma of the wounded healer. *Psychotherapy*, 49 (4), 482-491.
52. Zosky, D. L. (2013). Wounded healers: Graduate students with histories of trauma in a family violence course. *Journal of teaching in social work*, 33(3), 239-250.
53. Šućur, Z. (2011): Kako socijalni pedagozi u Hrvatskoj vide društveni i profesionalni status struke. U Poldrugač, Z., Bouillet i D., Ricijaš, N. (ur.), *Socijalna pedagogija-znanost, profesija i praksa u Hrvatskoj* (209-228). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
54. Župan, E. (2018). Promocija mentalnog zdravlja adolescenata: uloga stresnih događaja u pojašnjenju aspekata individualne otpornosti. (Diplomski rad). Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.